

**НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ УКРАЇНИ
«КИЇВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ
імені ІГОРЯ СІКОРСЬКОГО»**

**Факультет лінгвістики
Кафедра теорії, практики та перекладу німецької мови**

«На правах рукопису»
УДК _____

«До захисту допущено»
Завідувач кафедри
_____ Олена ЛАЗЕБНА
«___» _____ 20__ р.

МАГІСТЕРСЬКА ДИСЕРТАЦІЯ

**на здобуття ступеня магістра
зі спеціальності 035 «Філологія»
на тему: «Метафоризація медичних термінів як засіб увиразнення
змісту німецькомовних суспільно-політичних текстів»**

Виконала: студентка 6 курсу, групи ЛН-11мп
Овсяник Сніжана Володимирівна _____

Науковий керівник:
к. філол.н., доцент кафедри ТППНМ, Моїсєєва Н.О. _____

Рецензент:
професор, д.пед.н. Корнєва З. М. _____

Засвідчую, що у цій магістерській
дисертації немає запозичень з
праць інших авторів без
відповідних посилань
Студентка Овсяник С.В.

Київ 2022

**Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря
Сікорського» Факультет лінгвістики
Кафедра теорії, практики та перекладу німецької мови**

Рівень вищої освіти – другий (магістерський)
Спеціальність (спеціалізація) – 035 Філологія (035.041 Германські
мови талітератури (переклад включно), перша – німецька)

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри

_____ Іні
ціали,
прізвище
«___» _____ 20__ р.

ЗАВДАННЯ

на магістерську дисертацію студенту

Овсяник Сніжана Володимирівна

1. Тема дисертації «Метафоризація медичних термінів як засіб увиразнення змісту німецькомовних суспільно-політичних текстів», науковий керівник дисертації: к. філол.н., доцент кафедри ТППІМ, Моїсєєва Н.О., затверджені наказом по університету від 9 грудня 2022 р., № 674.
2. Термін подання студентом дисертації: 9 грудня 2022 р.
3. Об'єкт дослідження: медичні терміни німецькомовних суспільно-політичних текстів.
4. Предмет дослідження: метафоризація медичних термінів німецькомовних суспільно-політичних текстів як засіб увиразнення змісту суспільно-політичного повідомлення у сучасній німецькій мові.
5. Перелік завдань, які потрібно розробити:
 - 1) здійснити аналіз напрямів та підходів до вивчення поняття метафори;
 - 2) здійснити класифікацію метафор;
 - 3) охарактеризувати структурно-семантичні особливості метафори;
 - 4) дослідити детермінологізацію в суспільно-політичному дискурсі;

5) виокремити особливості процесів метафоризації у німецькомовному суспільно-політичному дискурсі;

б) визначити специфіку медичної метафори та її ролі в тексті.

6. Орієнтовний перелік ілюстративного матеріалу: 90 джерел, зокрема видання «Spiegel Online», «Deutsche Welle», «Focus online» та «Der Spiegel online».

7. Орієнтовний перелік публікацій: фахова наукова стаття категорії Б на тему «Функціонування метафоризації у німецькомовних суспільно-політичних текстах», тези доповіді на тему «Метафоризація у німецьких медичних текстах періоду пандемії Covid-19», тези доповіді на тему: «Фізіологічна метафора у німецькому політичному дискурсі».

8. Дата видачі завдання: 01 жовтня 2021 р.

Календарний план

№ з/п	Назва етапів виконання магістерської дисертації	Строк виконання етапів магістерської дисертації	Примітка
1	<i>Обґрунтування теоретичних передумов дослідження</i>	<i>до 20.12.2021</i>	<i>вик.</i>
2	<i>Формування програми й методики дослідження</i>	<i>до 20.05.2022</i>	<i>вик.</i>
3	<i>Аналіз досліджуваного матеріалу та виклад і оформлення результатів дослідження</i>	<i>до 10.11.2022</i>	<i>вик.</i>

Студентка

С. В. Овсяник

Науковий керівник дисертації

Н. О. Моїсеєва

РЕФЕРАТ

Овсяник С. В. Метафоризація медичних термінів як засіб увиразнення змісту німецькомовних суспільно-політичних текстів. Кваліфікаційна робота на правах рукопису. Дисертація на здобуття ступеня магістра зі спеціальності 035 «Філологія». КПІ ім. Ігоря Сікорського, Київ, 2022.

Роботу присвячено дослідженню метафоризації медичних термінів у німецькомовних суспільно-політичних текстах. У роботі обґрунтовано теоретико-методологічні засади дослідження медичної лексики в німецькому суспільно-політичному дискурсі; показано системну організацію метафор у німецькомовних суспільно-політичних текстах; визначено специфіку медичних термінів; розглянуто структурні моделі цих термінів; виокремлено особливості і функції суспільно-політичних текстів; досліджено метафоризацію медичних термінів у сучасних суспільно-політичних виданнях Німеччини.

На основі опрацьованих джерел формовано корпус метафор. Матеріали дослідження сприятимуть систематизації знань і поглибленню відомостей про специфіку явища метафоризації, можливі класифікації метафор, функціональне призначення метафор у німецьких суспільно-політичних текстах. Проведений аналіз дав уявлення про системну організацію лексики, що розглядалась, не лише в окремій фаховій сфері, а й термінологічній лексиці німецької мови загалом, про різні типи взаємозв'язку та взаємодії лексико-семантичних одиниць у її межах.

Запропонований аналіз слугуватиме для впорядкування та стандартизації метафоризації медичних термінів у суспільно-політичних текстах.

Практичне значення роботи полягає в можливості використання матеріалу в освітньому процесі на лекціях і практичних заняттях, а також у спецкурсах та спецсеминарах зі «Стилістики тексту», «Стилістики німецької мови» та «Прагматики тексту».

Апробація результатів дослідження. Основні положення результатів дослідження обговорювались на науковій конференції «Розвиток сучасної освіти і науки: результати, проблеми, перспективи ТОМ XIII: утилітарна цінність наукових досліджень (Конін- Ужгород – Перемишль – Херсон, 2022).

Публікації. Основні положення і результати дисертаційного дослідження висвітлено в 3 публікаціях, з яких: 1 стаття у науковому фаховому виданні України, 2 – у збірниках матеріалів всеукраїнських науково-практичних конференцій.

Ключові слова: *медичний термін, метафора, метафоризація, суспільно-політичний дискурс.*

ABSTRACT

Ovsyanik S.V. Metaphorization of medical terms as a means of expressing the content of German-language socio-political texts. Qualification work of referrals. The dissertation for a master's degree in specialty 035 "Philology". National Technical University of Ukraine "Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute", Kyiv, 2022.

The work is devoted to the study of metaphorization of medical terms in German-language socio-political texts. The theoretical and methodological foundations of the study of medical vocabulary in German socio-political discourse are substantiated in the work; the systemic organization of metaphors in German-language socio-political texts is shown; the specificity of medical terms is determined; The structural models of these terms are considered; The peculiarities and functions of socio-political texts are distinguished; The metaphorization of medical terms in modern socio-political editions of Germany is investigated.

On the basis of processed sources, a metaphone body is formed. Research materials will facilitate the systematization of knowledge and deepening information about the specifics of the phenomenon of metaphorization, possible classifications of metaphors, functional purpose of metaphors in German socio-political texts. The analysis gave an idea of the systemic organization of the vocabulary, which was considered not only in a separate professional sphere, but also the terminological vocabulary of the German language in general, about different types of interconnection and interaction of lexical-semantic units within it.

The proposed analysis will serve for streamlining and standardization of metaphorization of medical terms in socio-political texts.

The practical importance of the work is the possibility of using the material in the educational process in lectures and practical classes, as well as in special courses and special seminars in "text stylistics", "German stylistics" and "pragmatics of the text".

Testing the results of the study. The main provisions of the results of the study were discussed at the scientific conference "Development of modern education and science: results, problems, prospects of volume XIII: utilitarian value of scientific research (Konin-Uzhgorod- Przemysl- Kherson, 2022).

Publications. The main provisions and results of the dissertation study are covered in 3 publications, of which: 1 article in the scientific professional publication of

Ukraine, 2-in collections of materials of all-Ukrainian scientific and practical conferences.

Keywords: *medical term, metaphor, metaphorization, socio-political discourse.*

ЗМІСТ

ВСТУП.....	7
РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ ЯВИЩА МЕТАФОРИЗАЦІЇ.....	10
1.1. Аналіз напрямів та підходів до вивчення поняття метафори.....	10
1.2. Класифікація метафор.....	15
1.3. Структурно-семантичні особливості метафори	23
Висновки до першого розділу.....	30
РОЗДІЛ II. СПЕЦИФІКА ВИКОРИСТАННЯ МЕТАФОРИ В СУСПІЛЬНО- ПОЛІТИЧНИХ ТЕКСТАХ.....	32
2.1. Детермінологізація в суспільно-політичному дискурсі.....	32
2.2. Процеси метафоризації у німецькомовному суспільно-політичному дискурсі.....	37
Висновки до другого розділу.....	43
РОЗДІЛ III. ФУНКЦІОНУВАННЯ МЕДИЧНИХ МЕТАФОР У СУЧАСНИХ НІМЕЦЬКОМОВНИХ СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНИХ ТЕКСТАХ.....	45
3.1. Медична метафора та її роль в тексті.....	45
3.2. Особливості функціонування медичних метафор у сучасних німецькомовних суспільно-політичних текстах.....	50
Висновки до третього розділу.....	56
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ.....	57
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	59

ВСТУП

Магістерську дисертацію присвячено комплексному вивченню явища метафоризації з позицій когнітивної лінгвістики в медичній термінології в сучасному німецькому суспільно-політичному дискурсі.

Аналіз наукових джерел. Метафора, як троп чи механізм мовлення, є категорією, яка вже на давніх етапах розвитку наукової думки була предметом лінгвістичних досліджень і є темою, до якої постійно звертаються дослідники різних галузей знань. В останні десятиліття вивченню німецької метафори в різних аспектах було присвячено праці М.І. Андрєєва, Р.Д. Керімова (політичний дискурс), Л.А. Ковбасюк, К. Абрамової (об'єктом дослідження були метафори-композиції) [3], І. Пірог (медіадискурс) [4], Г. Строганової (досліджувала економічний дискурс у ЗМІ) [5], К. Кноблоха (характеризував метафоризовані одиниці у політичних текстах) [6], З. Шідера (метафори у політичній науці) [7] та ін.

Актуальність пропонованого дослідження обумовлено, з одного боку, підвищеним інтересом сучасних дослідників (Байрон А., Конрад П., Лисанець Ю. В., Коваленко К. Г. та інші) до невпинного процесу медикалізації усіх сфер діяльності особистості, що є рушійною силою формування картини світу людини, а з іншого — продиктовано необхідністю ґрунтовного вивчення проблеми медичної метафоризації в публіцистиці сучасної німецької мови, адже незважаючи на постійний інтерес вчених до явища метафоризації суспільно-політичних текстів, яке займає чільне місце завдяки своїй яскравості, експресивності та емоційному забарвленню у медіадискурсі, дотепер поза увагою у науковому колі залишається комплексний аналіз медичних метафоричних одиниць, дібраних з публіцистичних текстів німецької мови.

Варто зазначити, що у роботі під медикалізацією, услід за Ю. В. Лисанець та К. Г. Коваленко, розуміємо «складний процес поширення впливу мови медицини на комунікативний простір».

Мета роботи – дослідити функціональні особливості медичної метафоризації у суспільно-політичних текстах німецької мови.

Мета дослідження обумовлює виконання таких **завдань**:

- 1) здійснити аналіз напрямів та підходів до вивчення поняття метафори;
- 2) здійснити класифікацію метафор;
- 3) охарактеризувати структурно-семантичні особливості метафори;
- 4) дослідити детермінологізацію в суспільно-політичному дискурсі;
- 5) виокремити особливості процесів метафоризації у німецькомовному суспільно-політичному дискурсі;
- 6) визначити специфіку медичної метафори та її ролі в тексті.

Об'єктом дослідження слугують медичні терміни німецькомовних суспільно-політичних текстів, а **предметом** – їх метафоризація як засіб увиразнення змісту суспільно-політичного повідомлення у сучасній німецькій мові.

Джерелами для відбору фактичного **матеріалу** слугували сучасні суспільно-політичні тексти Інтернет-видань «Spiegel Online» [71], «Deutsche Welle» [72], «Focus online» [73] та «Der Spiegel online» [74], позаяк ці видання відіграють важливу роль у формуванні сучасної суспільної думки в Німеччині.

Мета і завдання роботи обумовили використання таких **методів дослідження**: *метод кількісних підрахунків* (для опрацювання результатів дослідження), *метод контекстологічного аналізу* (для аналізу лексичних одиниць, виявлених у контекстному оточенні), *описовий метод* (для виявлення одиниць для аналізу та їх подальшої інвентаризації).

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Роботу виконано в межах наукової теми кафедри теорії, практики та перекладу німецької мови факультету лінгвістики Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського» «Поліпарадигмальний простір лінгвістики XXI століття (німецькомовний контекст)» (державний реєстраційний номер УкрІНТЕІ: 0122U001107, дата реєстрації: 06.02.2022).

Теоретичне значення роботи полягає у теоретичному та практичному дослідженні метафоризації медичних термінів у німецькомовних суспільно-політичних текстах.

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що вони можуть бути використані при підготовці до практичних, лекційних, семінарських занять як студентами, так і викладачами.

Апробація результатів роботи. Основні положення результатів дослідження обговорювались на науковій конференції «Розвиток сучасної освіти і науки: результати, проблеми, перспективи ТОМ XIII: утилітарна цінність наукових досліджень (Конін- Ужгород – Перемишль – Херсон, 2022).

Публікації. Основні положення магістерської дисертації висвітлено у фаховій науковій статті категорії Б на тему «Функціонування метафоризації у німецькомовних суспільно-політичних текстах» [28] і тезах доповіді на тему «Метафоризація у німецьких медичних текстах періоду пандемії Covid-19» [29], опублікованій у збірнику матеріалів наукової конференції, тезах доповіді на тему: «Фізіологічна метафора у німецькому політичному дискурсі» [30], опублікованій у збірнику матеріалів наукової конференції.

Структура роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів з висновками до кожного з них, загальних висновків, списку використаної літератури, що налічує 90 джерел. Обсяг разом із бібліографією складає 66 сторінок.

РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ ЯВИЩА МЕТАФОРИЗАЦІЇ

1.1. Аналіз напрямів і підходів до вивчення поняття метафори

Для досягнення мети представленого дослідження представляється необхідним приділити належну увагу визначенню поняття «метафора», напрямам та підходам до його вивчення.

Проблема метафори хвилює дослідників вже дві тисячі років. На дослідження метафори були спрямовані наукові розвідки багатьох українських та зарубіжних дослідників. Серед українських та зарубіжних мовознавців, які займалися вивченням явища метафоризації, слід назвати Дж. Лакоффа, О. П. Воробйову, Л.С. Піхтовнікову, М. М. Шніцер, О.С. Польову, В. П. Москвіну, Т.А. Єщенко, О. А. Лазебну.

Як слушно зауважила О. А. Лазебна, «існує безліч засобів створення емоційно-експресивного забарвлення слів і виразів, але найпродуктивнішим є асоціативно-образне переосмислення значень на основі тропів, і серед них метафора, як найпростіший засіб композиції, відіграє провідну роль» [33, с. 167].

Незважаючи на те, що явище метафоризації є універсальним та багатофункціональним, все ж природа і сутність вказаного феномену викликає дискусії серед науковців.

Поняття метафори розглядається в енциклопедіях і словниках. Так, наприклад, в Академічному тлумачному словнику української мови дається таке визначення аналізованого поняття: «художній засіб, що використовується в переносному значенні слова або виразу та ґрунтується на аналогії, подібності або порівнянні» [1].

«Іноземний словник» пропонує таке визначення метафори: «(від грец. *metaphora* - рух, віддалення) - фігура мови, троп; образний вираз, поняття, певна алегорія, символ; вживання образного виразу чи слова в переносному значенні» [25, с. 190]. Схоже тлумачення терміна «метафора» дає німецькомовний словник: «Метафора (особливо як стилістичний прийом) - це мовний вираз, у якому одне слово (словосполучення слів) із власним семантичним контекстом переноситься

на інше без пояснення прямого порівняння відносин між означальним та означуваним; перенесення образне (наприклад, «*der kreative Kopf des Projekts*»)» [72].

Словник лінгвістичних термінів за редакцією О. Ахманової розглядає метафору як троп, суть якого полягає у використанні слів і виразів у переносному значенні на основі подібності: «*der Zahn der Zeit, der alle Tränen trocknet!*» [9, с. 229]. Літературний енциклопедичний словник дає таке тлумачення: «Метафора - різновид тропу, це переміщення ознак предмету на інший за специфікою схожості або за розбіжністю. На відміну від порівняння, в якому присутні обидва члени порівняння, метафора - це скритне зіставлення предметів, в якому приставки «як», «наче» опущені, але маються на увазі» [1, с. 462].

Відповідно, будь-яке визначення базується на тому, що головною особливістю метафори є передача характеристик завдяки схожості, але в Duden Deutsches Universalwörterbuch, на наш погляд, визначення «метафора» є найповнішим [72].

У науковій літературі метафору розглядають як один із найважливіших засобів формування переносного значення слів, спосіб бачення світу й створення мовних образів самого світу.

Як слушно зазначає Р. Д. Керимов, у лінгвістиці метафору розглядають у семасіологічному аспекті - як один із найважливіших способів формування переносних значень, зміни значень мовних одиниць і розвитку мовної семантики; в ономасіології - як один із загальних принципів номінації; у поетико-стилістичному - як один із тропів; у лінгвофілософському та етнолінгвістичному підходах - як когнітивний процес, спосіб бачення світу; як спосіб моделювання світу і створення мовного образу світу [29, с. 96].

Однією із сучасних дослідників семантичного напрямку пояснення метафори, з положенням якої варто погодитися, є С. А. Хакхаловою. На її думку, метафора – це категорія з властивим категоричним значенням, категорійними ознаками та функціональними характеристиками. Категорійне значення метафори – це значення порівняння, що передбачає зміну вдоскональної кореляції формативацій та співвідношення зі значеннями координат, колективної, підлеглої та гіпернемічної асоціативності. Категорійне значення порівняння виникає внаслідок перегрупування семантичних ознак у обсязі поточного значення слова.

Таким чином, деякі вторинні семантичні риси стають домінуючими. Константа порівняння вражає. Значення домінування однієї з вторинних семантичних ознак є частиною категорійного значення, а також значення задіяної константи порівняння [64].

Поняття «метафора» на сучасному етапі розвитку лінгвістики розглядають не тільки як стилістичний прийом, що використовується для створення образів, а й як відображення навколишньої дійсності, її оцінку та характеристику. Інтенсивне вивчення метафори призводить до появи значної кількості методологічних підходів, серед яких можна виокремити когнітивно-прагматичний, структурно-стилістичний та когнітивно-семантичний (концептуальний) підходи. Традиційний структурно-стилістичний підхід зосереджується на вивченні переносного, образотворчого значення слів, фраз і речень, що означає, що метафора розуміється як стилістичний прийом, втілений у мовних одиницях [64]. У когнітивно-семантичному підході метафора розглядається на рівні розумової діяльності людини, взаємодії двох концептів - означуваного й образного - втілених у мовних символах [64]. Відповідно до когнітивно-прагматичного підходу, який враховує розумову діяльність, але переносить увагу на метафоричне значення, створюване наміром (інтенцією) комунікатора в дискурсі [64]. Тобто, кожен підхід фокусується на метафорі, але розглядає її на певному рівні функціонування.

Однією з перших наук, що займалися метафорами, була риторика. Класична риторика розглядала метафору як прикрашання мовлення або відхилення від норми - перенесення назви одного об'єкта на інший для заповнення мовної прогалини - відсутньої в лексичній системі однієї мови лексичної одиниці іншої мови [62]. Довгий час метафора була у центрі системи тільки риторики, потім вона трансформувалася і змістилася до лінгвістики, де зумовила появу компаративної концепції метафори. У мовознавстві метафору розуміють як образне переосмислення імені, приховане порівняння. Згідно з теорією порівняння, метафоричне висловлювання полягає в порівнянні двох або більше об'єктів [62].

Зазначається, що поняття «метафора» походить від грецького терміна "μεταφορά" - перенесення. Вивчення метафори почалося з поезики грецького

філософа Аристотеля, який трактував метафору як «передачу слова зі зміною значення або від виду до виду, від роду до роду, або за аналогією (як відношення)». Теорії метафори від Аристотеля до наших днів можна умовно розділити на два типи. Згідно з теорією семантичної взаємодії, метафора передбачає словесне протиставлення або взаємодію двох семантичних значень - висловлювання, використовуваного метафорично, і буквального контексту, який його оточує [5, с. 321]

Згідно з Аристотелем, метафора - це скорочене порівняння, в якому виключається посилення на загальну властивість порівнюваних об'єктів. Аналізуючи визначення метафори Аристотеля, ми виявляємо, що передання «від роду до роду» і «від виду до виду» є метонімічними за своєю природою, оскільки ґрунтуються на близькості понять, тоді як передання «від виду до виду» й «за аналогією» ґрунтуються на схожості й тому є метафоричними за своєю природою [5, с. 58].

Філософ розробив типологію метафори, в якій розглядалися такі типи передачі значення:

- 1) з живого предмета на живий і навпаки;
- 2) з живого об'єкта на неживий і навпаки [5, с. 324].

Особливості метафоричної категорії є ознакою передачі форматування від вигаданого позначення до реального, ознака асоціативної подібності (аналогії, контрасту чи відмови) між реальними та вигаданими позначками, ознакою опосередкованості та вторинної цінності.

Принцип систематичності в метафоричній категорії передбачає врахування всіх зв'язків досліджуваного явища з іншими явищами світу. Принцип системно-структурної організації метафоричної категорії знаходить своє вираження в метафоричних одиницях, які існують на лексичних, синтаксичних та текстових рівнях функціонування мови. Спираючись на цей принцип, вважаємо, що категорія метафоричності є такою цінністю, яка реалізована в різних структурних та лексично-семантичних класах та типах метафоричних одиниць. Як відповідні критерії аналізу метафор, дослідниця пропонує три такі: критерій функціональної транспозиції, критерій стилістичного значення та критерій експресивного забарвлення [5, с. 70].

Отже, під метафорою ми, ураховуючи думку С. А. Хакхалової, розуміємо, мовну ознаку вторинної непрямой номінації, засновану на передачі розуміння терміну з вигаданого позначення до реального, між якими знайдено загальне постійне порівняння [64]. Таким чином, метафора є і категорією, і явищем.

У роботі метафоризацію потрактуємо як складне, багатовимірне мовне явище, що вивчається з різних лінгвістичних аспектів: семантичного, стилістичного, синтаксичного, функціонального тощо. Під метафорою, услід за С. Хакхаловою, розуміємо продукт метафоризації, утворення словосполучення, що позначає певне явище чи термін у порівнянні з вигаданим. Таким чином, наукова метафора – це слово або фраза, що використовується в переносному значенні для позначення поняття в науковій термінології через схожість певних ознак [64].

Метафоричне перенесення може ґрунтуватися на одній або кількох ознаках, що є частиною семантичної або смислової структури вихідного слова і має відношення до процесу метафоризації.

Риси подібності між двома явищами дійсності можуть мати різну природу. Номінативна метафора ґрунтується на ознаках зовнішньої схожості між об'єктами, що порівнюються. Концептуальні та образні метафори зазвичай ґрунтуються не на конкретних, реальних ознаках явищ, а на ознаках ментального характеру. Метафора – це семантично мотивована образна лексична одиниця з переносним значенням. Як лексична одиниця, метафора – це метафоричний лексико-семантичний варіант лексеми, що перебуває у відносинах семантичної деривації та лексичної мотивації з висхідним номінативним значенням [7, с. 140].

Найважливішими властивостями метафори є її семантична двоплановість, образність та антропометричність. Семантична біпланарність виникає внаслідок залучення двох предметів предметів під час метафоризації і трактується як відношення між лексичним значенням метафоричного імені та лексичними значеннями двох об'єктів. Це поняття відображає наявність двох планів у семантиці метафори – плану, пов'язаного з денотативним змістом слова, з його номінативним значенням, і плану, пов'язаного з асоціативно представленою мотиваційною ознакою. Метафоричність – це здатність представляти фрагмент позамовної реальності через словесний образ. Метафоричність пов'язана з

особливим способом передавання змісту, за якого предметно-концептуальний план значення у слові виражається крізь призму асоціативно-образного плану його змісту: Відображення названого об'єкта інтерпретується на основі уявлень про об'єкти, які порівнюються з названим об'єктом. Образи ґрунтуються на асоціативних зв'язках між об'єктами та їхніми властивостями, що ґрунтуються на схожості, тож образ є змістовно неоднозначним, таким, що припускає різні інтерпретації та розуміння. Антропоцентризм метафори визначається залученістю людини у створення та інтерпретацію метафори. Під час формування метафори людина обирає базове слово метафори та відповідні ознаки, ґрунтуючись на власному досвіді, наявній системі сприйняття та асоціаціях [64].

Таким чином, аналіз теоретичних наукових джерел, узагальнення принципів, видів і напрямів дослідження метафори та підходів до її інтерпретації дають підстави розглядати аналізоване мовне явище як результат процесу образного мислення, що об'єднує різні поняття в одному мовленнєвому акті за посередництвом аналогії та асоціації. Під час дослідження було встановлено, що метафора втілює й репрезентує думки людей про навколишню дійсність і є сховищем інформації, зібраної суспільством.

1.2. Класифікація метафор

Лінгвіст А. Васильєва пояснює: «У процесі метафоризації (утворення метафори) беруть участь чотири компоненти: дві категорії об'єктів і характеристики кожного з цих об'єктів. Метафора бере характеристики одного класу об'єктів і асоціює їх з іншим класом або індивідом - реальним об'єктом метафори» [17].

У залежності від ознак також існує велика кількість видів метафор. Наприклад у мовознавчій науці виділяють такі: «за поширеністю у мові»; «структурою»; «тематичною належністю вихідного домену»; «цільовим доменом»; «ступенем змістової віддаленості вихідного та цільового доменів»; «загальністю вихідного та цільового доменів»; «ступенем цілісності внутрішньої форми (за часом вжитку в мові)»; «способами ускладнення вторинного значення слова»; «функціональною ознакою»; «за кількістю одиниць, що несуть

метафоричний образ»; «за випадком, що трапляється в метафорі»; «за схожістю предметів, явищ або властивостей, на основі яких утворені метафори» [17].

Існує низка загальних закономірностей метафоризації значення слів: фізична характеристика об'єкта переноситься на людину і сприяє атрибуції та визначенню психічних характеристик особистості (твердий, м'який, гострий); ознаки і дії людини чи тварин переносяться на явища природи («*stöhnt der Wind, läuft Wasser*» - стогне вітер, біжить вода); атрибут предмета перетворюється на атрибут абстрактного поняття («*leere Wörter, oberflächliches Wissen*» - пусті слова, поверхневі знання); ознаки природи і класів об'єктів переносяться на людину (*Sonniger Mensch* - сонячний день - сонячна людина) [71].

Таким чином, процеси метафоризації можуть іти в різних напрямках: від особи до природи і від природи до особи, від не-творіння до творіння і від одухотвореного до неживого. Такі метафори називаються персоніфікацією (ґрунтується на порівнянні неживих предметів і явищ із живими істотами) або уособленням (порівняння неживих предметів і явищ із людськими характеристиками). Як еквіваленти цих термінів також використовуються терміни анімація, персоніфікація та одухотворення. Значна роль персоніфікації зумовлена її роллю посередника між архаїчним і сучасним раціональним мисленням людини, її уявленням про одухотворене або неживе.

Як уже зазначалося в попередньому підрозділі, існує ціла низка вчених, починаючи від Арістотеля [5] досліджували метафору, її особливості та значення. Існує низка підходів щодо дослідження метафори, першим є аналіз запропонований Н. Арутюною [6]. Вона класифікує метафору наступним чином:

1. Номінативні метафори, тобто такі, що полягають у заміні одного описового значення на інше і слугують джерелом омонімії (наприклад, *das Tischbein* – ніжка столу).
2. Образні метафори, тобто такі, що слугують для розвитку переносних значень і синонімії (наприклад, «*Die Zeit läuft*» - «час біжить» [71], «*Warme Atmosphäre*» - «тепла атмосфера» [72], «*Die Tage fliegen vorbei*» - «дні летять» [72]).
3. Когнітивні метафори, що виникають у результаті зміни поєднання

предикатних слів (перенесення значення), які утворюють полісемію («*Der Familienort*» – «сімейне містечко [73]).

4. Генеративні метафори (кінцевий результат когнітивної метафори), що знімають межі між логічними порядками в лексичному значенні слова та сприяють виникненню логічної полісемії (наприклад, «*Beeindruckende Wände*» - «грізні стіни») [6, с. 32].

Однак існують і інші погляди щодо класифікації метафор. Наприклад, Дж. Лакофф і М. Джонсон [84] поділяють метафору за часом та простором:

1. метафори, котрі показують емоції, події, дії та ідеї як певну субстанцію (онтологічні) («*Ein wütendes Brüllen*»- «гнівний рев», «*Eine frische Seele*» – «свіжа душа») [74];
2. метафори, які систематизують всю систему концептів один до одного, але не визначають один концепт (орієнтаційні) («*Das Glück entspricht dem oberen Bereich, Traurigkeit dem unteren*» - «щастя зверху, сум – знизу») [74].

Варто відзначити ще класифікацію П. Ньюмарка [53], який поділяє метафори на:

1. мертві метафори («*Computernetzwerk*» – «комп'ютерна мережа») [72];
2. метафори-кліше («*hungrig wie ein Hund*» – «голодний мов пес» [73], «*die Zeit ist wie ein Hund*» – «час як собака» [74]);
3. лексичні метафори («*vom Boden aus kaum sehen kann*» – «ледве од землі видно») [73];
4. інноваційні метафори («*scharfe Sehkraft*» – «гострий зір», «*scharfes Gehör*» – «гострий слух»)[73];
5. креативні метафори, так звані авторські метафори («*gewaltige Mauern*» - «грізні стіни», «*das Telefon ist stumm*» - «телефон мовчить») [73].

Також дослідники часто використовують поділ метафор, розроблений Р.Ван ден Броком [15]:

1. лексичні метафори, відповідно яких образи стали стертими;
2. конвенційні, що на постійній основі закріплені в літературному процесі («*Haine murmeln*» - «гаї шумлять») [72];

3. індивідуальні, авторські метафори [15].

Процес метафоризації відбувається в момент одночасної операції синтезу й аналізу. Таким чином, виокремлюються й найчастіші та індивідуальні випадки. Процес метафоризації відбувається одночасно з операціями синтезу й аналізу.

Учені зацікавлені в класифікації метафор залежно від області джерела, оскільки їхній аналіз може пролити світло на те, які інтереси існували в різні епохи, які існували культурні ідеали тощо. Коли ми говоримо про побудову лексичних класів, метафора класифікується тут по відношенню до цільової області.

На думку вчених, основна ідея метафори полягає у взаємодії двох елементів із двох семантичних областей. Однак такий підхід відкидає існування внутрішньої метафори. «На основі змісту значень слів у метафорі розрізняють прості, складні та ускладнені метафори. Прості – складаються іноді з двох-трьох слів. Складні – містять більше слів для метафоричного опису предмета чи явища та виникають, якщо один зі складових компонентів піддається метафоризації двічі» [20, с. 76].

Розширена метафора, звана також метафоричним ланцюжком, своєю чергою, розкривається групою тематично пов'язаних одиниць. Розширені метафори класифікуються на різні типи залежно від кількості розділів, які утворюють ланцюжок метафоричних образів. Така метафора може мати два або три розділи і так далі. «Розширена метафора - це справді доволі цікавий елемент для дослідження. Така метафора може бути досліджена на предмет логічної послідовності її компонентів і ступеня завершеності. Для визначення логічної послідовності компонентів розширеної метафори виокремлюють дві частини: вихідну метафору і метафоричне розгортання» [29, с. 77].

Існує поділ метафор за присутнім відмінком. Згідно з цим поділом виділяють наступні: генітивна (наявне слово у родовому відмінку), метафора називаного відмінка (наприклад, «*eine kranke Nation*» – «хвора нація», «*Politische Atrophie*» – «політична атрофія») [73].

Іншим типом метафори являється метафора-символ [20, с. 78]. Така метафора є ефективним і поширеним стилістичним прийомом. Суть символу краще всього може бути зрозуміла під час зіставлення з такими категоріями, як

образ і знак У змістовій структурі символу поєднані два його компоненти - спільний образ і змістовний сенс. Символічне значення функціонує лише в межах конкретної соціальної та комунікативної галузі індивідуума, в рамках певного контексту.

Повне відтворення змісту символу вимагає психічного напруження того, хто його сприймає. Багаторівнева семантична структура символу призводить до подальших символічних аналогій, до появи нових символічних форм. Щоб зрозуміти такий символізм, необхідно спочатку вивчити текст, інколи ознайомитися з екстралінгвістичними чинниками, а потім можна розшифрувати символи. Наскільки відомо, слово, зокрема багатозначне, в умовах певного контексту може означати дещо суперечливе своєму головному значенню і, таким чином, спричиняти суперечливу емоційну реакцію. Символ же не може означати будь-що інше, закладене в нього значення покликане викликати у адресата єдину емоційну реакцію [26, с. 45].

Саме людина є визначальним початком у виборі значення символіки, і цей вибір обов'язково пов'язаний з її життєвим досвідом і ставленням до оточуючого світу.

Окремо виділяють мовну та художню (індивідуально-авторську) метафори. Вони відрізняються в плані семасіологічного та стилістичного дослідження [12, с. 73]. Г. Складарська зазначає, що в сучасних дослідженнях ніхто не порушує питання щодо наявності двох видів метафори – мовної та художньої; щойно метафору виокремили серед низки мовних явищ та окреслили, як одразу ж постало питання щодо її подвійної природи – виступати як засіб мови та як поетична фігура. Питання стосовно співвідношення художньої та мовної метафори може бути вирішене двома способами: або їх можна трактувати як єдиний об'єкт, або розбіжності між ними цілком достатньо для того, щоб розглядати їх як незалежні об'єкти [54, с. 48-49].

Упродовж останнього часу метафору дедалі більше аналізують не як образний мовний засіб, а передусім як основну ментальну функцію, інструмент мислення і метод пізнання довкілля. Переважна кількість новітніх досліджень метафори здійснюються в межах концептуальної теорії метафори і зосереджені на метафоричному моделюванні реальності. Лінгвістичний матеріал водночас

застосовується виключно для розуміння концептуальних перенесень. Втім, вдале декодування метафор унеможлиблюється без розуміння як пізнавального, так і лінгвістичного контексту.

Треба наголосити, що метафоричне використання дієслова доволі часто зумовлює метафоризацію всього висловлення на рівні загального змісту. Даний факт пояснюється тим, що в реченні дієслівні метафори найчастіше вживаються у функції присудка, а позиція присудку є найбільш сприятливою для реалізації метафоричного потенціалу слів. Від дієслівних метафор також утворюються дієприкметникові метафори, які в реченні вживаються у функції означення до іменника або предикативу: «*wachsende Staatsverschuldung*» (зростаючий державний борг) [1]; «*gelähmte Wirtschaft*» (паралізована економіка) [1; 2]; «*die schleichende Entwertung*» (повзуча девальвація) [72]. Рідше в німецькому суспільно-політичному дискурсі використовуються прикметникові метафори [70].

Зазвичай прикметники-метафори в реченні слугують визначенням для іменника. При цьому іменники, до яких вони належать, позначають сфери-мішені метафоричної експансії: «*flüssiges Geld*» (ліквідні кошти) [71; 72]; «*frisches Geld*» («свіжі» гроші) [71]; «*klebrige Preise und Löhne*» («липкі» ціни та зарплати) [71]; «*intakte Bankenlandschaft*» (справний банківський ландшафт) [72]. Метафоричні прикметники також можуть використовуватися як предикати, тобто бути частиною складного іменного присудка: «*Die wirtschaftliche Erholung in den Vereinigten Staaten ist trotz Schwierigkeiten intakt* (Економічне відновлення в США зберігається, незважаючи на труднощі)» [71]; «*DGB-Chef Michael Sommer zeigte sich kampfbereit*» (Лідер DGB Міхаель Зоммер заявив, що готовий до боротьби.) [71].

Для втілення метафоричного концепту вживаються численні прикметники-метафори «економічна криза – це хвороба». Дана модель представлена переважно неконвенціональними метафорами, які є вираженням персоніфікації: «*krankte Banken*» (хворі банки) [71]; «*marode Staatsfinanzen*» (заслаблі державні фінанси) [72]; «*Die Banken bleiben anfällig*» (Банки залишаються вразливими) [71]; «*gesunde Banken*» (надійні банки) [71]; «*virulente Bankenprobleme*» (вірулентні банківські проблеми) [71].

Характерним явищем німецької мови є використання так званих

метафоричних композитів, зокрема метафоричних слів, які містять дві або більше основи. При цьому метафорично може вживатися як значення всього складного слова в цілому, так і значення лише одного з його компонентів. Коли метафорично вживаються лише частини складного слова, перша частина зазвичай позначає сферу-мішень, а друга - сферу-джерело метафоризації.

Область метафоричних перетворень дуже неоднорідна за складом і охоплює різні за своїми властивостями структури. Найбільшим метафоричним потенціалом наділені суб'єктивно-авторські конструкції. Вони ґрунтуються на тісному зв'язку між головним і другорядним суб'єктом метафоричного передання, а область значень, що виражаються під час їхнього вживання, належить винятково до предикативної сфери.

За постійного вживання зв'язок між предметами поступово втрачається, і метафорична конструкція переходить у розряд стандартних виразів із переносним значенням. Чим популярнішою є метафора, що частіше вона вживається в мові, тим більшою є ймовірність того, що вона втратить свій прагматичний і семантичний потенціал. Найбільш яскраві і цікаві метафори приречені на те, щоб із часом перетворитися на фразеологічні штампи.

Спосіб вибору критеріїв розподілу метафор, що діють у сучасній лінгвістиці, призводить до створення різновидів метафор. Так, приміром, за критерієм морфологічного прояву основного складника метафори, що його розглядали Л. Андрієнко, М. Варламов, Г. Гасанова, розрізняють існують іменникові, прикметникові та дієслівні метафори [3; 16; 21].

Дослідники, які вивчають семантику – О. Некрасова [43], О. Потебня [52], О. Чорновол-Ткаченко [65] визначають антропометафори, а саме: персоніфікація, прозопопея, уособлення, зоометафори, ботанометафори, метафори-опредмечування ознак, метафори-синестезії (сенсорні метафори) [52].

В. Московін виділяє чотири основні обставини, що окреслюють систему класифікаційних характеристик метафори: унікальність плану виразу і змісту, значна залежність від контексту та функціональна своєрідність метафоричного знака [41].

Функціональна класифікація окреслює класифікацію метафор згідно з метою їхнього застосування в мові, зокрема за функціональним критерієм.

До зазначеної класифікації відносяться наступні метафори:

– номінативні метафори, що застосовуються для найменування феноменів, для яких у мові ще немає термінів; *Reißverschluß*;

– оцінні метафори: *Gigant des Denkens*;

– декоративні метафори, що використовуються як засіб відтворення дійсності та збагачення мови: *Diamanttau*;

– пояснювальні метафори, що призначені для тлумачення та пізнання незнаного за допомогою вже відомого;

- когнітивні метафори, що є притаманними для наукового стилю мовлення і використовуються для розуміння, попередження, тобто у когнітивній сфері.

Серед пояснювальних метафор також представлені модельні метафори, коли один об'єкт моделюється в термінах іншого («*Schwarzes Loch*» - чорна діра [72], «*Bevölkerungswellen*» - популяційні хвилі [73]) і кореневі метафори, в основі яких лежить наукова концепція і набір концепцій, які формують спільну мотивуючу систему: «*Zweig der Sprachen*» – мовна гілка [73], «*lebendige und tote Sprachen*» – живі і мертві мови [73].

Метафора є об'єктом уваги у працях сучасних дослідників галузей лексикології, стилістики та наукового пошуку естетики, логіки, когнітивної психології, прагматики, риторики та філософії. Проте окрім того, що дослідження теорії метафори нараховують понад два тисячоліття, у лінгвістиці до початку 1980-х років метафору характеризували лише як засіб прикрашання тексту. Інколи лінгвісти доводили, що такий прийом (метафора) навпаки не прикрашає, а створює ефект спантеличення для людини, читача. На сьогодні вивченням проблематики і особливостей функціонування метафори займаються як українські так і зарубіжні дослідники.

Метафора в німецьких суспільно-політичних текстах може розгортатися у речення або навіть текст. Розгорнуті метафори, як правило, є розвитком однієї чи кількох ключових метафоричних моделей суспільно-політичних текстів.

1.3. Структурно-семантичні особливості метафори

Структура будь-якої мови є унікальною, вона містить власні ознаки, недоліки та переваги. Словотвір у німецькій мові є багатошаровим і складним явищем:

1) З одного боку, він досить часто поєднується з різноманітними словотворчими засобами, наприклад, з вираженням граматичних значень за допомогою афіксів, тобто афіксацією;

2) З іншої точки зору, він межує із синтаксисом, адже в німецькій мові досить часто спостерігаються певні синтаксичні відношення між компонентами складного слова [62, с. 5].

Будучи виокремленою як особливий тип мотивації, метафора у тексті майже не розглядалась.

Дотримуючись важливих подібних процесів, метафора як одна з розумових операцій активно бере участь у створенні особистої моделі світу, як одна з ментальних операцій, що об'єднує дві понятійні сфери та створює можливості використовувати потенції структурування сфери-донора при концептуалізації нової сфери, відіграє значну роль у інтеграції вербальної та чуттєво-образної систем. Також метафора є ключовим елементом категоризації мови, мислення та сприйняття. Її можна сприймати як модельний конструкт, фреймово-слотову сутність, де фрейм – структура, спосіб представлення та зберігання знання, а слот є його підструктурою, реалізацією валентних зв'язків, асоціативних векторів, що представляє різні типи інформації, релевантні для ситуативного фрагменту дійсності [8, с. 10]. Метафорична модель є когнітивним механізмом на рівні свідомості та слугує інструментом дослідження процесу метафоризації.

З огляду на вже згадані класифікації метафор (номінативні метафори; образні метафори, що сприяють розвитку переносних значень і синонімії мови; когнітивні метафори, що утворюються через перестановку поєднання предикатних слів (перенесення значення), які створюють полісемію; генеративні, онтологічні, мертві метафори, метафори-кліше, авторські, лексичні, розуміємо,

що основою створення метафори є композити, які є одним із засобів вираження лексичної думки.

Після аналізу думок науковців Л.А. Ковбасюк та К.А. Абрамова [31] про класифікацію композитів, наведемо загальну класифікацію, яка може бути представлена наступним чином:

1. Детермінативні композити - найчисленніша та найпродуктивніша група в межах композитів. Це таке сполучене слово, в якому перша складова визначає другу, і зрештою забезпечує загальну морфологічну та семантико-категоріальну ознаку поєднання («*das Erdgasauto*» – «Pkw mit Erdgasanbetrieb») [31, с. 277].

1. Складовими частинами детермінативних композит можуть бути:

1) застосування скорочень: *C-reaktives Protein, CT-gesteuerte Schmerztherapie, AC-Gelenksarthrose, SPD-Fraktionschef, LDL-Cholesterin, MR-Angiographie, E-Learning, Multislice-CT* [31, с. 277].

2) окремі букви, цифри: *A-Faktor, G-7-Gipfel, 128-Zeilen Mehrschicht-CT, 12-stufiger Immunreaktiver Score* [31, с. 277].

3) еквівалентні одиниці, що не функціонують як компоненти і стоять у копулятивних відносинах, але виконують функцію компонентів у композиті, адже правий компонент є формально і змістовно вирішальним для всього висловлювання: «*Staging-Laparoskopie, Einzelphotonen-Emissionscomputertomographie, Ost-West-Vertrag, Heil- und Kostenplan, Port-Katheter, Zygoma-Implantat*» [31, с. 277].

2. Фразові композити, які містять перший компонент у формі фрази (номінативні, прикметникові, займенникові та дієслівні) і другий основний компонент: «*Vater-und-Sohn-Konflikt, Heile- Welt-Gerede, Parenchym-Pyelon-Index, Arbeits- und Entspannungsrhythmus*» [33, с. 31].

3. Атрибутивні композити, або бахувріхі вживається при застосуванні до всієї людини: *Zwergnase, Graugesicht* [31, с. 277].

4. Копулятивні композити. Даний вид словотвору поєднує два тотожні елементи, які об'єднані послідовним зв'язком і є семантично незалежними. Даний тип композита не має бінарної структури. Компоненти цього копулятивного композиту належать переважно до єдиного граматичного класу: *die Pfandpflicht (das Pflichtpfand)* [31, с. 278].

5. Зсуви, які зовні здебільшого нагадують композити (за Х. Альтманном і С. Кеммерлінгом). Зсуви - є складними словами, компоненти яких є складовими слова або речення, проте, на відміну від складного слова, вони містять єдину словотвірну основу і пов'язані спільним наголосом: *Jogger auf einer Joggingstrecke* [31, с. 278].

Враховуючи точку зору Л. А. Ковбасюка та К. А. Абрамової [31], аналіз досліджуваних одиниць виявив, що велика кількість композит у німецькій мові виступають як метафори, тобто як перенесення назви одного об'єкта на інший, метою якого було заповнення лексичного пропуску (у цьому випадку метафора здійснює номінативну функцію) та увиразнення мовлення, переконання (у даному випадку яскраво проявляється риторична функція) [21].

Джерелами для відбору фактичного матеріалу слугували сучасні суспільно-політичні тексти Інтернет-видань «Spiegel Online» [70], «Deutsche Welle» [71], «Focus online» [72] та «Der Spiegel online» [73], позаяк ці видання відіграють важливу роль у формуванні сучасної суспільної думки в Німеччині.

Отже, вдалося зробити висновок, що одиницями дослідження виступають детермінативні (89%) та атрибутивні (11%) метафоричні композити, згруповані за такими ознаками:

1) За частинами мови: а) іменники (іменник + іменник) (66,7%): «...*der Altweibersommer* - «*sonniger, warmer Nachsommer* (баболітник)»; *das Fingerspitzengefühl* - «*Feingefühl* (тонке чуття)»; *der Fleischwolf* - «*Gerät, das Fleisch mithilfe eines sich drehenden Flügelmessers zerkleinert und durch eine Lochscheibe presst, sodass eine weiche Masse entsteht* (м'ясорубка)»; *das Katzenauge* - «*Rückstrahler am Fahrrad oder Auto* (світловідбивач)»; *der Kindskopf* - «*jemand, der sich kindisch benimmt, der zu Albernheiten, Kindereien neigt* (дитина (про дорослого))»; *die Kaffeefahrt* - «*von Werbefirmen [gratis] veranstaltete Fahrt mit Nachmittagskaffee, bei der versucht wird, den Teilnehmenden bestimmte Waren zu verkaufen* (екскурсія, що має маркетингову ціль, яку влаштовують конкретні промо-компанії)» [31]; *die Pudelmütze* - «*rund um den Kopf anliegende, über die Ohren zu ziehende gestrickte, gehükelte Wollmütze* (шапка з помпонами)» [31, с. 279];

б) дієслова (прикметник + дієслово) (25%): *blau machen* - «*während eines bestimmten Zeitraumes ohne triftigen Grund nicht zur Arbeit/zur Schule gehen* (Не ходити на роботу/навчання протягом певного періоду часу без поважної причини)»; *schwarzsehen* - «1. *pessimistisch sein; das Schlimmste befürchten*. 2. *fernsehen, ohne Gebühren dafür zu bezahlen* (1. зберігати песимістичні настрої, боятися найгіршого. 2. переглядати телевізор без сплати абонплати за нього)» [50];

в) прикметники (прикметник + прикметник + суфікс) (8,3%): „*blauäugig* - «*naiv, ahnungslos, weltfremd* (безневинний, безнадійний)»; *großkotzig* - «*widerlich aufschneidend, protzig* (хвастливий, гонористий)» [31].

2) За граматичним родом: а) композити чоловічого роду (іменник + іменник) (35,7%): *der Backfisch* - «*weiblicher Teenager* (тінейджер)»; *der Bärenhunger*- «*sehr großer Hunger* (вовчий апетит); *der Bücherwurm* - «*jemand, der gern und viel liest* (книжковий черв'як)»; *der Jo-Jo-Effekt* - «*Gewichtsab- und -wiederzunahme bei Diäten* (ефект йо-йо, небажаний і особливо швидкий набір ваги після закінчення дієти, метою якої було схуднення)»; *der Warmduscher* - «*Weichling*» (ганчірка (про людину))» [50];

б) композити середнього роду (іменник + іменник) (28,6%): *das Katerfrühstück* - «*kräftige kleine Mahlzeit meist mit saurem Hering und sauren Gurken [als Frühstück], die nach reichlichem Alkoholgenuss den Kater vertreiben soll* (поживний невеликий перекус, зазвичай з кислим оселедцем і солоними огірками [в якості сніданку], який повинен розвіяти похмілля після надмірного вживання спиртних напоїв.)» [73]; *das Kopfkino* - «*nur oder hauptsächlich in der Fantasie, in der eigenen Vorstellungskraft ablaufende Vorgänge, Geschehnisse* (фільм в голові - тільки або переважно в уяві, процеси та події, що відбуваються у власній уяві)» [49];

в) композити жіночого роду (іменник + іменник) (35,7%): „*die Dauerwelle* - «*dauerhafte künstliche Wellung der Haare* (завиток)» [31]; *die Sauregurkenzeit* - «*die Zeit des Hochsommers genannt, in der die meisten Leute Ferien machen* («мертвий сезон у політичному житті; затишшя)» [73]; *die Schnapsidee* - «*unsinniger, seltsamer Einfall; verrückte Idee* (шалена ідея)»; *die Zukunftsmusik* - «*etwas, dessen*

Realisierung noch in einer fernen Zukunft liegt, was noch als utopisch angesehen werden (питання далекого майбутнього)» [73].

Згідно з дослідженням Л. А. Ковбасюка та К.А. Абрамової [31], було встановлено критерії компонентів метафор-комполит:

1) за частинами мови: *Drehspreizer, Nadelhalter, Wundspreizer, Rektomanoskop, Zystourethroskop, Dermabrader, rautenförmig, spatelförmig, hornartig, schmerzstillend, entzündungshemmend, fiebersenkend* [31, с. 279].

2) за лексико-семантичними групами: *scharfes Skalpell, Bronze-Nadeln, Silbersonden, Knochenzange, chirurgische Scheren, Dermatopolyneuritis, Dermatoarthritis, Dermatozoonose, Dermatomegalie, hippokratischer Eid, Chefarzt, Durchgangsarzt* [31, с. 280].

Слід зазначити, що власні назви, а саме антропоніми, відіграють важливу роль як складові частини метафор-комполитів. Власні назви, які переважно мають нейтральне емоційне забарвлення, частіше є другим компонентом складного іменника і не поєднуються з першими компонентами, які мають яскраво виражене негативне емоційне забарвлення. Наприклад: «*Hand-Schüller-Christian-Krankheit, die Alzheimer-Krankheit, Tourette-Syndrom*» [73].

Аналіз показав, що метафора-комполит є своєрідним засобом мовної економії, оскільки забезпечує лаконічність і точність передачі будь-якого змісту. Напр., «*Eine Gewebemaske, die vor dem Coronavirus schützt*». - *Тканинна маска, яка захищає під час коронавірусу* [74]. «*Eine wirksame Impfung, die die Verbreitung des Coronavirus verhindert*». - *Ефективна вакцинація, яка запобігає поширенню коронавірусу* [73]. «*Ein Quecksilberthermometer, das Ihre Körpertemperatur misst*». - *Ртутний термометр, що вимірює температуру тіла*. «*Eine straffe Aderpresse, die Blutungen stoppt*». - *Сильно затягнутий джгут, який зупиняє кровотечу* [72]. «*Eine Heilsalbe, die Verbrennungen verhindert*». - *Загоювальна мазь, яка запобігає опікам* [74].

Як вважає О. Ахманова [9], експресивність - це «виразні та репрезентативні властивості мови, що відрізняють її від звичайної (або стилістично нейтральної) мови і надають їй образного, емоційного забарвлення» [9]. Експресивність тісно пов'язана з оцінкою, яка є результатом самого оцінювального процесу. Мова відображає взаємодію реальності та особистості в різноманітних напрямках,

зокрема в оцінному: об'єктивний світ розглядається людиною з точки зору його оцінного характеру - гарний і поганий, добрий і злий, позитивний і негативний і т.д. - і ця декомпозиція соціально зумовлена і відображається в мовних структурах надзвичайно складним шляхом [9].

Композити з позитивною і негативною оцінкою найчастіше стають основою явища метафоризації, у суспільно-політичних текстах за їх допомогою читач має уявлення про ті чи інші сторони особистості, події, етапу суспільно-політичного розвитку. Такі композити, проаналізовані нами, можуть надати тексту виразності та яскравості:

1) позитивною оцінкою: *Geheimtipp* - «persönlicher, vertraulicher Tipp eines Eingeweihten (таємниця, приховання)»; *Babypause* - «Unterbrechung der Erwerbstätigkeit nach der Geburt eines Kindes (декрет)»; *Geistesblitz* - «plötzlicher geistreicher Einfall (блискауча ідея)»; *großrüppeln* - «jemanden mühsam großziehen (виплекати)» - використовуються у позитивній характеристиці певних суспільно-політичних явищ [74];

2) негативною оцінкою: *Hausdrache* - «zünkische, herrschsüchtige Ehefrau oder Hausangestellte (мегера, зла хазяйка)»; *handwerkeln* - «laienhafthandwerklich arbeiten, sich mit handwerklicher Arbeit beschäftigen (напмачити, канарити)»; *krankfeiern* - «für einige Zeit der Arbeit fernbleiben, ohne wirklich so krank zu sein, dass es ein Zuhausebleiben rechtfertigt (імітувати захворювання)» - є поширеними у суспільно-політичних текстах з оцінкою негативних явищ [74].

Порівняно з багатьма випадками тільки за контекстом можна визначити, чи є оцінка композиції позитивною, чи негативною. Коли композит містить у собі негативну конотацію, у свідомості людини виникають негативні емоційні реакції, що виражають негативне ставлення до того, що воно означає. Наприклад: «*abwertend*», «*spöttisch*», «*ironisch*», «*Schimpfwort*» та ін.: *Gewitterziege* - «oft als Schimpfwort; böse [zünkische] Frau (grimза (сварлива дівчина; мимра)»; *Rabenmutter* - «*abwertend. lieblose, hartherzige Mutter, die ihre Kinder vernachlässigt (нелюбляча, жорстокосерда мати, яка нехтує своїми дітьми.)*» [73].

Варто зауважити, що одне й те саме сполучення може відображати як позитивну, так і негативну оцінку. Особливо це стосується слів і виразів, що

використовуються в молодіжному жаргоні. Наприклад, слово *Denkmeister* має два абсолютно протилежні значення:

1) *abwertend: Dummkopf;*

2) *kluges Küpfchen, Schlaukopf; Dickbrettbohrer.*

1) *positiv: Person mit viel Verstand;*

2) *abwertend: Dickkopf; Heizkeks;*

1) *positiv: person, die auf Partys die Stimmung anheizt;*

2) *negativ: Hitzkopf, Choleriker* [12, с. 80].

Опрацювавши низку суспільно-політичних текстів сучасного дискурсу розуміємо, що позитивні метафоричні позначення у них використано значно рідше. Це пояснюється психологією особистості, адже недоліки чи негативні риси помічаються в першу чергу. Отож, можемо зазначити, що людина для позначення рис чи ознак іншого суб'єкта частіше характеризує їх у негативному світлі, аніж у позитивному, і засобом цього є метафоричне утворення.

Варто вказати, що ці вислови численні і виступають характеристикою різних тематичних блоків (від характеру особистості до характеристики політичних діячів, їх реформ).

Іноді без контексту важко визначити негативний чи позитивний відтінок метафори.

Порівняно з номінативними метафорами, декоративні, оціночні та пояснювальні метафори тривалий час зберігають свою образність, тому що фактично формуються задля внутрішньої форми, що є певним функціональним навантаженням у метафорах цього типу. Внутрішня форма номінативної метафори не містить такого навантаження і через це одразу ж забувається. Стосовно семантики, то це аспект лінгвістичних досліджень, який містить висвітлення відношення мовних одиниць до позначень або об'єктів, процесів тощо. Н. Арутюнова стверджує, що підґрунтям семантичних процесів є акт метафоричної творчості [6, с. 32]. На думку Н. Тураніної, семантика метафори безпосередньо залежить від контексту і ситуації спілкування: Тільки в контексті метафора втрачає свою неозначеність і може бути однозначно семантизована; контекст - це мінімальний текст, необхідний для розуміння значення метафори. Ми висвітлимо метафори на конкретних, окремих прикладах [63].

У буденному мовленні стало звичайним явищем перейменування наявних реалій, тобто йдеться про вторинне найменування. У подібних випадках словами-аналогіями зазвичай є композити, оскільки однією з причин перейменування є тенденція до емоційної оцінки позначуваних реалій. Наприклад, «*Kohlenbeschaffer* - «*Unterstützer; gemeint sind nicht etwa die wackeren Ruhrpottkumpels aus dem Steinkohlebergbau, sondern die vergreisten Ernährer zu Hause: die Eltern* ("годувальник сім'ї" - "утриманець"; маються на увазі не браві рурські шахтарі, а літні годувальники вдома: батьки.)» [73].

Таким чином, метафори сучасної німецької мови є різними за структурою, згрупованими за частинами мови та родами. Це і засоби вираження, і оціночні судження позитивного або негативного характеру. Метафора - це семантично мотивована образна лексична одиниця з переносним значенням. Як лексична одиниця, метафора - це метафоричний лексико-семантичний варіант лексеми, що стоїть у відносинах семантичної деривації та лексичної мотивації з висхідним номінативним значенням.

Висновки до першого розділу

Існує багато видів метафор залежно від параметрів класифікації. Таким чином, у лінгвістиці метафори зазвичай класифікують за такими критеріями:

- 1) переважання в мові;
- 2) структура;
- 3) тематична приналежність вихідного домену;
- 4) цільовий домен;
- 5) ступінь семантичної відстані між вихідним і цільовим доменами;
- 6) спільність вихідного і цільового доменів;
- 7) ступінь неушкодженості внутрішньої форми (в залежності від терміну застосування в мові);
- 8) можливості уникнення ускладнення вихідного домену;
- 9) функціональна особливість;
- 10) на кількість одиниць-носіїв метафоричного образу;
- 11) відмінок, представлений у метафорі;

12) схожість тем, явищ або властивостей, на основі яких утворюються метафори.

Метафора є ефективним засобом мовного вираження. Вона була глибоко вивчена з філософсько-когнітивної, семіотичної, семантичної та ономазіологічної точок зору. Зазначимо, що параметри метафор обумовлені специфікою змісту та схем висловлювання, необхідністю контексту та функціональною особливістю метафоричного символу, а також рівневими відношеннями метафор відповідно до рівнів мови. Аналіз метафор виконується не тільки на основі окремих параметрів, а й на основі комбінованих параметрів. У сучасній лінгвістиці не існує чіткої, єдиної класифікації, що відкриває перспективи для подальших наукових досліджень.

Отже, метафори сучасної німецької мови різняться за своєю структурою, родами та частинами мови, відповідно цих критеріїв і виникають основні класифікації. Це і засоби вираження, і оціночні судження позитивного або негативного характеру. Метафора - це семантично мотивована образна лексична одиниця з переносним значенням. Як лексична одиниця, метафора - це метафоричний лексико-семантичний варіант лексеми, що стоїть у відносинах семантичної деривації та лексичної мотивації з висхідним номінативним значенням.

РОЗДІЛ II. СПЕЦИФІКА ВИКОРИСТАННЯ МЕТАФОРИ В СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНИХ ТЕКСТАХ

2.1. Детермінологізація у німецькомовних суспільно-політичних текстах

Як всім відомо, мета преси - донести до громадськості нову інформацію. Дана мета досягається, в тому числі, і за допомогою вживання в суспільно-політичних текстах нових термінів (наприклад, утворених за допомогою метафоризації). Новому слову і слову взагалі в суспільно-політичних текстах відводиться важливіша роль, ніж в інших засобах масової інформації. При цьому ці терміни фіксуються в газетних текстах і зберігаються в архівах видавництв або

в Інтернеті, що полегшує їх знаходження. Суспільно-політичний дискурс називають літописом сучасності, так як він у всій повноті відображає поточну історію, звернений до злободенних проблем суспільства - політичних, соціальних, побутових, філософських [55, с. 4].

Тематична необмеженість суспільно-політичних текстів визначає надзвичайну широту і різноманітність їх лексики. Важливу роль відіграє емоційне слово, яке має в рамках суспільно-політичних текстів оцінний характер. Тому що неможливо писати байдуже про речі, які зачіпають мільйони людей, такі як етнічні конфлікти, ціни та інфляція [55, с. 203-204].

Г. Солганик [56] виокремлює дві функції суспільно-політичних текстів: функцію впливу і повідомлення. Як він вважає, взаємодія саме цих двох функцій визначає використання слова в журналістиці [56, с. 204]. Функція повідомлення обумовлює вживання нейтральної, загальностильової лексики. Це пов'язано з тим, що головний інтерес публіцистики - суспільно-політичні проблеми [56, с. 204]. Доказовий і фактичний матеріал відображається тут з допомогою реалій, термінології, професіоналізмів і т.д. Функція впливу обумовлює гостру потребу публіцистики в оцінних засобах вираження [56, с. 204]. Для реалізації цієї функції суспільно-політичні тексти використовують яскраво виражену експресивну лексику і емоційно-забарвлену фразеологію, метафоризовані вислови.

У рамках вивчення вживання лексики в суспільно-політичних текстах Х. Люгер [35] виділяє деякі тенденції, які можна спостерігати в сучасних німецькомовних суспільно-політичних текстах.

По-перше, Х. Люгер відзначає використання нових позначень, які ще не зафіксовані в словниках. Поява нових галузей знань, нових термінів тощо в різних сферах неминуче призводить до змін у складі лексики. Це особливо помітно в мові преси, інтернет-видань, що націлені на швидке поширення інформації про все нове [35, с. 136].

В сучасні німецькі суспільно-політичні тексти проникає все більше розмовних, найчастіше «саморобних» слів, які хоч і ускладнюють розуміння, проте додають нового забарвлення, емоційності [2, с. 373].

Наступною тенденцією є зрушення відносної частотності вживання слів. Такі зміни свідчать про постійно мінливий інтерес суспільства до певних питань.

Наприклад, такі поняття, як *Währungsreform*, *Ostverträge*, *Friedenbewegung* і *Wende* були пов'язані з відомими подіями в політиці, судячи з частотності їх вживання в пресі в певний період часу [74].

Активне впровадження термінів відзначається не тільки в суспільно-політичних текстах, але і в мові в цілому. Ця тенденція звичайно критикується через постійне непорозуміння або нерозуміння термінів читачами, однак, з іншого боку, їх впровадження в суспільно-політичні тексти є кроком у бік популяризації науки [36, с. 30].

Розглядаючи функціонування безпосередньо нової лексики в таких текстах, ми можемо сказати, що в українській і зарубіжній лінгвістиці вказуються однакові причини появи нових термінів у суспільно-політичних текстах і в мові загалом. Найчастіше згадуються такі причини, як необхідність у нових термінах, потреба розрізнити вузькоспеціалізовані або тісно пов'язані терміни, а також бажання зробити текст змістовнішим. [36, с. 6-7].

Називна функція явища детермінологізації пояснюється просто: у нових предметів і явищ іншомовного походження повинні бути назви. Упровадження в мову все більшої кількості нових термінів пов'язано з постійним обміном між мовою науки і професійною мовою, з одного боку, і літературною і розмовною, з іншого. Наскільки розмитою може бути межа між професійною і літературною мовами, демонструє наступний приклад: «*Ein Industriestaat, der ... auf den Ausbau seiner Infrastruktur und Förderung seiner Produktivität verzichtet, begibt sich auf einen gefährlichen Weg*» [72]. Виділені лексеми є економічними термінами, проте даний приклад взятий з німецькомовного суспільно-політичного тексту, а не з професійної або навчальної літератури.

Таким чином, вивчивши особливості суспільно-політичних текстів і функціонування в ньому утворених термінів, ми прийшли до висновку, що для досягнення певного ефекту в публіцистиці використовуються відповідні лексичні засоби.

Оскільки ключовим призначенням суспільно-політичних текстів вважається висвітлення, розкриття злободенних проблем сучасності, а основними функціями – оперативність, аналіз, інформативність, системність та новизна, то спрацьовує тенденція, яка визначає повну підпорядкованість засобів масової інформації тій

суспільно-політичній добі, в якій вони існують. Саме тому на творення і функціонування термінів впливають суспільно-політичні тексти, ЗМІ, мас-медіа як позамовний чинник розвитку мови.

Основна мета зазначених текстів – вплив на реципієнта, який зазвичай здобувається «шляхом переносу із загальнонаукової лексики до газетно-публіцистичної тих термінів, що викликають інтерес у суспільства» [18, 15], насамперед тих, що позначають економічні, юридичні, медичні, політичні процеси в житті народу. Погіршення екологічної обстановки, проблеми зі здоров'ям людей і питання його поліпшення є причинами великого інтересу суспільства до медицини. Одним із доказів цього є високий рівень обізнаності пересічного громадянина з термінами, якими оперує медична теорія та практика, які вже не сприймаються реципієнтом як вузькоспеціальні («*GRIPP* - ГРИП, *Epidemie* - епідемія, *Vitamin* – вітамін») [31, с. 279]. Це свідчить про те, що поняття, яке позначається терміном, пов'язане з іншими поняттями тієї самої царини та є частиною концептуальної системи [31, с. 279], і водночас воно (поняття) може вийти за межі однієї концептуальної системи та увійти в іншу або стати частиною спільного словника.

Медична термінологія, що функціонує в тестах та мас-медіа, може вживатись як у своїй прямій номінації («*Schmerzen im Bereich des Herzens*» - «біль у ділянці серця» [71], «*Das Virus gelangt in den Körper*» - «попадання вірусу в організм» [71]), так і набувати різних конотацій («*Schmerz für den Staat*» [71] - «біль за державу», *Bootviren infizieren Sektoren von Festplatten und Disketten* [71] - «завантажувальні віруси заражають сектори жорстких дисків та дискет»). Додаткова семантика слова, супутня основному значенню, може супроводжуватися різного роду експресивними й оцінними обертонами [71].

Під час цього процесу медичні терміни починають функціонувати в нових контекстах, які можна застосувати вже не тільки до фахівців, а й до всіх носіїв мови. Аналіз друкованих ЗМІ дозволяє виявити наступну тенденцію: у матеріалах аналітичного характеру, присвячених медицині, здоров'ю, косметології, медичні терміни використовуються, як правило, у своїй прямій номінації («*Arthropathie*» - «захворювання суглобів») [71], а в матеріалах, орієнтованих на іншу тематику, в тому числі політичну, економічну, культурну, медичні терміни частіше за все

десемантизуються та набувають нової конотації, часто образного відтінку («*Arthropathie des Finanzsystems*» - «захворювання фінансової системи» [71], «*Wiederbelebung der Macht*» - «реанімація влади» [71], «*Eine schmerzhaft Frage des Premierministers des Ministers*» - «наболіле питання прем'єр міністра») [72].

Однією з головних особливостей функціонування термінів у ЗМІ є те, що ці терміни, особливо медичні, більше не сприймаються реципієнтом як специфічні в строгому розумінні слова: Вони або використовуються у вторинному позначенні, переносному значенні, що не характерне для основної функції («*Machen Sie eine Fluorographie des Staatshaushalts*» - «зробити флюорографію держбюджету» [73]) або детермінологізуючись, набувають великого стилістичного потенціалу і використовуються як основа подальшої семантичної деривації в мові.

Говорячи про детермінологізацію, не завжди є згода щодо умов, за яких виникає детермінологізація і коли термін, таким чином, залишає межі певної термінологічної системи. Так, Л. Капанадзе [27, с. 124–125] вважає, що використання слова в переносному значенні (наприклад, чума як гостре інфекційне захворювання і мор як надзвичайно небезпечне, руйнівне соціальне явище детермінологізованим, наприклад «*die politische Pest*» - політична чума [73]). А. Суперанська, Н. Подольська та ін. [60] говорять, що детермінологізованим вважається слово чи словосполучення, яке вийшло з однієї терміносистеми й увійшло до іншої (наприклад, рак як зоологічний термін (прісноводна тварина) і рак як медичний – злоякісна пухлина на зовнішніх або внутрішніх органах людини: «*Dieser Krebs "brennt" eine Person jede Minute*» - «цей рак «зжирає» людину кожної хвилини» [74].

Представники термінологічних шкіл Львова (А. Дяков, Т. Панько та інші) і Харкова (В. Дубічинський, Л. Васенко та ін.) зазначають, що лексику, яка виступає за межі терміносистеми і функціонує в загальноживаній літературній мові, можна вважати детермінованою (цей погляд є більш прийнятним для нас). Термін, таким чином, десемантизується у зв'язку з активним використанням її поза межами спеціальної термінологічної системи, а далі функціонує як лексема з новим значенням.

Тому, зрозуміло, що детермінологізаційні процеси мають місце перш за все у засобах масової комунікації. У мас-медійних текстах ця якість важлива для так

званого «згущення думки та більш точного називання навколишньої реалії» [50, с. 81].

У текстах ЗМІ для медичного терміна характерною є метафоризація з метою негативного чи позитивного оцінювання явища («*Verbaler Durchfall der Abgeordneten*» - «словесна діарея депутатів» [73]). Інколи вона (метафора) може бути частиною порівняльної конструкції («*Geld ins Parlament zu stecken ist wie Staphylokokken in eine Entbindungsklinik zu stecken*» - внести гроші в парламент, все одно, що стафілокок у пологовий будинок» [73]; «*eine Coronavirus-Epidemie ist wie ein Krieg – man kann ihr alles anlasten*» - епідемія коронавірусу, як війна – на неї все можна списати) [73].

Досить частими є випадки, коли медичні терміни слугують засобами іронії (наприклад, «*politisches Hämatom*» - «політична гематома») [50].

Т. Винокур, аналізуючи засоби вираження іронії, показала, що цей прийом включає в себе деяку сукупність мовних засобів, об'єднаних загальною принципом своєї будови та функції [16, 152–153].

Виходить натяк на дещо знайоме реципієнту з його асоціативного чи апперцепційного досвіду. Такий натяк може створюватись й непрямим цитуванням, а просто згадуванням подібної ситуації, як от згадування хвороби «інфаркт міокарда». Частотною є ситуація, коли медичні терміни в текстах ЗМІ використовуються як основа каламбура, гри слів, що веде до виникнення неологізмів «*Impfstofftöter*» – «вакциновбивця», «*Influenomik*» - «грипономіка» [73; 74].

Таким чином, терміни, що з'являються у німецькомовному суспільно-політичному дискурсі можуть функціонувати як у системі текстів, так і поза нею.

Медичні терміни у сучасному дискурсі функціонують у мас-медійних текстах. Їхнє функціональне призначення - зробити влучне, стисле висловлювання, що поєднує в собі риси інформативності та впливу на адресата, як базу для формування комунікативного дискурсу, а відтак, і для розвитку мови загалом.

2.2. Процеси метафоризації у німецькомовному суспільно-політичному дискурсі

Різні метафори мають різне функціональне навантаження в суспільно-політичних текстах. Використання журналістами різноманітних концептуальних метафор допомагає впливати на сприйняття людьми тих чи інших явищ і подій, формувати їхній світогляд, структурувати людське мислення та навчити прогнозувати альтернативні рішення тієї чи іншої суспільно-політичної проблеми [46, с. 66].

Метафора виступає одним із найважливіших компонентів друкованих та електронних засобів комунікації. У мові сучасного суспільно-політичного дискурсу концептуальну метафору застосовують для створення різних текстових ефектів на читача. Її використання може бути мотивоване бажанням зробити друковане слово більш емоційним і впливовим. Журналіст може використовувати метафори, щоб змусити читача замислитися над поточними проблемами та спонукати громадян до певної поведінки. Іноді, однак, концептуальна метафора слугує засобом маніпуляції людською свідомістю. Це робиться для того, щоб домогтися негативної оцінки різних суспільно-політичних явищ і сприяти легковажному ставленню до значних проблем. Широке застосування метафор у суспільно-політичному дискурсі пов'язане з процесом переборювання стереотипів, заміною старих словосполучень новими, створенням моделі іншої мови світу, яка є своєрідною надбудовою реальності. Зрештою, концептуальна метафора є вельми продуктивним способом сприяння збагаченню мови, це засіб вираження, емоційний інструмент, що впливає на людське мислення [449].

Сьогодні можна виокремити два аспекти метафоричної категоризації в політичному мовленні в журналістиці. Перший пов'язаний із необхідністю вербальної категоризації нових понять і призводить до концептуальної метафори. Політичні медійні тексти набувають метафоричної деривації імен. Серед концептуальних метафор можна відзначити ті, що окреслюють стабільні соціально-політичні реалії («*Regierungszweige*» - гілки влади, «*Steuerpresse*» - податковий прес, «*Sicherheitsarchitektur*» - архітектура безпеки, «*Streikwelle*» - хвиля страйків); сюди ж належать словосполучення з метафоричними

компонентами, такі як: механізм і важіль («*Regierungszweige*» - механізм реформ, «*Hebelwirkung*» - важелі впливу) [73; 74].

Концептуальні метафори в соціально-політичному полі можуть набувати значення термінів. Другий аспект - це нова категоризація реальності, яка йде пліч-о-пліч із вторинним іменуванням фрагментів реальності. Цей феномен охоплює весь спектр політичних реалій [49]. Аналіз різних контекстів, у яких використовується метафора, показує, що вона є як конструктивним, так і деструктивним компонентом дискурсу. Проаналізовані тексти показують, що метафоричний вираз передає більше інформації, ніж буквальный, і водночас підкреслює найсуттєвіші риси реальності з погляду мовця. Розглядаючи роль метафори як засобу виокремлення, можна стверджувати, що ЗМІ навмисно зосереджують увагу насамперед на негативних явищах і процесах у політичному житті [49].

Метафори постійно з'являються в мові - від повсякденної сфери до наукової - і є незамінним інструментом способу мислення та сприйняття довкілля. Варто зазначити, що метафори беруть участь у процесах вторинної та непрямой номінації, тож усі типи метафор виконують номінативну функцію.

Метафори також можуть мати (залежно від царин, у яких вони використовуються, та потреб тих, хто говорить) образну, експресивно-оцінну, концептуальну та когнітивну функції. Варто назвати такі типи метафор, виходячи із зазначених функцій: індикативні (повчальні, номінативні), когнітивні, образні та експресивно-оцінні. Відповідно до вихідних сфер, з яких імена об'єктів можуть бути запозичені для утворення метафоричних імен об'єктів в інших сферах, розрізняють географічні (зокрема просторові), метеорологічні та біоморфні метафори (антропоморфні, зооморфні, ботанічні), технічні, медичні, соціоморфні (наприклад, використання в переносному значенні термінів спорідненості) тощо [50, с. 83].

Значна кількість метафор з'являється у сферах функціонування мови. У таких сферах надзвичайно важливе місце займають проблеми з яких часто потрапляють у центр особливої уваги громадськості, стають актуальними темами суспільнополітичного дискурсу. Так, згідно з думкою К. Кноблоха [78], політична сфера не є виразно окресленою. Інакше, питання стає політичним, коли воно

виходить за рамки конкретної галузі та викликає високий рівень обізнаності (або необізнаності) громадськості.

Таким способом, коло тем для суспільно-політичної дискусії здатне зазнавати постійних змін, проте спостереження за мовним матеріалом показують, що останніми роками домінують теми внутрішньої політики, стану переміщених осіб, міграційної політики, співпраці Німеччини та ЄС, сучасних економічних технологій, зміни клімату та його впливу на здоровий спосіб життя.

Методом суцільної вибірки ми сформуваємо та проаналізували корпус із 100 метафор, які характеризуються високою частотністю використання в зазначений період (2018–2022 рр.) [Додаток А]. Більшість із них потрапили також у поле зору лінгвістів у процесі проведення щорічної акції з визначення слова та анτισлова року [48;49;50].

Проаналізувавши ряд наукових джерел, було вирішено виокремити такі сфери суспільного життя, в яких спостерігалася поява та активне вживання метафор: соціальна сфера: «*der Wohngipfel, der Mietenstopp, die XXL-WG*; внутрішня та зовнішня політика: *das Jamaika-Aus, die Sondierung, der XXL-Bundestag, die GroKo-Hürde, die Sondierungsfalle*; міграція: *die Ankerzentren, der Trittbrettlflüchtling*; економіка: *die Bitcion-Welle, die Bitcoin-Blase*; сучасні технології: *die Echokammer, die Filterblase, der Informationskokon, die Funklochrepublik*; проблеми екології: *der Diesel-Gipfel, die Killersprossen, die Hygieneampel, die Heißzeit*; здоров'я, спорт: *die Nährwertampel, die Olympische Raumkapsel* тощо» [73; 74; 75].

Як видно з наведених прикладів, характерною рисою таких термінів є те, що лєвова частина її є назвами непередметних сутностей, а також метафоричними за походженням. Метафора слугує способом матеріалізації в мовному значенні властивостей об'єктів. Крім цього, вона виконує не лише обов'язкову – номінативну функцію, а ще й виконує також концептуальну функцію, даючи назву абстрактним сутностям, концептам.

Наслідуючи О. Опаріну [46, с. 66], яка стверджує, "що існують вагомї підстави виокремити цей тип метафори в особливий вид - концептуальну метафору, застосовувану для вербалізації понять для позначення того, що раніше не мало словесного вираження", ми також використовуємо термін

"концептуальна метафора" для окреслення особливого типу метафори. Вони виконують функцію в сучасному німецькомовному суспільно-політичному дискурсі. У цьому контексті цікаво простежити семантичний розвиток низки термінів, які він називає спрямовувальними метафорами і які є невід'ємною лексичною частиною сучасного суспільно-політичного дискурсу - глобалізація, консенсус, реформа тощо. Ці терміни внаслідок маніпулятивного, інфляційного вживання, через невиправдані очікування учасників мовленнєвої спільноти часто зазнають семантичних втрат і набувають негативного - протилежного значення. Розглядаючи сучасне використання мови, ми також можемо спостерігати міграцію метафор за межі тих царин, у яких вони виникли, і розширення або спеціалізацію їхнього значення [46, с. 67].

Наприклад, К. Кноблх [78] зазначає, що економіка, безсумнівно, є центральною політичною галуззю сьогодні. Тому вона не тільки потребує образних назв, а й сама є популярною галуззю, яка також дає назви іншим неекономічним галузям. Як приклад, К. Кноблх [78] вказує на «інвазію» економічних виразів та смислів у сфері політики вищої школи. Наприклад: «*die Wettbewerbsfähigkeit*» – конкурентоспроможність, «*das Wissensmanagement*» – менеджмент знань, «*Kunde «Student»*» – клієнт «студент» а також інші. Останніми роками іменник «*die Sondierung*», що виник у техніці, зазнав певної спеціалізації значення і набув метафоричного значення "ретельне попереднє обстеження, розвідка ситуації" [73].

Сьогодні в соціально-політичному дискурсі *die Sondierung* дедалі частіше розглядається як переговори між сторонами з метою створення парламентської коаліції. Відомо, що в утворенні метафори беруть участь чотири компоненти: два об'єкти - головний об'єкт і допоміжний об'єкт (суб'єкти метафори), два різнорідні утворення і властивості цих двох утворень. На основі встановленої тотожності певних ознак відбувається предикація властивостей допоміжного об'єкта на основний об'єкт метафори. Фокусує свою увагу, мовець відбирає з загального значення інших ознак, таким чином, створюється новий концепт - метафора, що характеризує те чи те явище. Скажімо, для концептуальної метафори «*die Echkammer*» - «простір у соціальній мережі, в якому користувач має змогу ділитися інформацією з партнером по спілкуванню, але де ця інформація не є

загальнодоступною", - визначено та використано атрибут "вузький простір, кімната, обмежена з усіх боків». [74].

Усі зазначені у попередніх пунктах види метафор, в тому числі і концептуальна, будуються на асоціативно-образній основі, тобто в обов'язковому порядку проходять стадію образності.

Особливістю концептуальної метафори є те, що її центральна мета полягає у називанні об'єктів нематеріального світу, у описі понять для потреб когнітивного процесу. Метафора у суспільно-політичному дискурсі - це не лише створення образу, тому образність, усвідомлення смислової двоплановості метафори стають непотрібними під час процесу функціонування відповідної лексеми. У випадку концептуальної метафори існує схильність позбуватися зайвої образності, цей процес також називають згасанням або стиранням внутрішньої форми концептуальної метафори, усуненням екстенціональної метафори з поля зору і так далі. Слід зазначити, що здебільшого слід уникати використання слів, що належать до сфери погодних умов і фізичного стану людини в соціально-політичній сфері: «*die Flüchtlingswelle*» – хвиля біженців, «*die Rentnerschwemme*» – занадто велика кількість людей пенсійного віку, «*das Sondierungsfieber*» – гарячкові перемовини щодо коаліції» [73].

Певні метафори, що з'явилися в період дослідження, хоч і є образними та влучно позначають певні явища, можуть бути образливими для певних груп і порушувати правила етики та політкоректності напр., «*die Schlecker-Frauen*» – колишні працівниці мережі «Schlecker», «*Flüchtlinge (vor) sortieren*» – (попередньо) сортувати біженців тощо [73].

Досить популярним явищем є створення метафор з оцінними конотаціями за допомогою переносу "тварина - людина". Назви тварин, які у своєму первісному значенні не містять значення, набувають оціночного сенсу під час метафоричного використання, приписуючи людині естетичні, психологічні або соціальні якості та даючи оцінку її поведінці. Так, А. Капуш стверджує, що прикладом такої зооморфної метафори є речення «*Generation Maulwurf*» – покоління кротів (позначення для членів молодого покоління, що страждають на слабкий зір через надто інтенсивне використання гаджетів). Метафоричні інновації часто дають поштовх для подальших словотворчих процесів, порівн.,

напр: *Jamaika* (коаліція партій, символічні кольори яких (чорний, зелений, жовтий) присутні на прапорі Ямайки) → *Jamaika-Falle*, *JamaikaTöter*, *Ja-Maika*, *Neinmaika* тощо» [31].

Особливим різновидом являються метафори, що утворені на основі власних імен, зокрема власних імен певних осіб. Подібні okazionalnі утворення характеризуються експресивністю та виразністю і зазвичай мають іронічний та саркастичний відтінок: *guttenbergen* – списувати (під ім'ям міністра Гуттенберга, якого звинуватили в плагіаті дисертації), *die Merkeldämmerung* – сутінки Меркель (Посилання на ймовірне закінчення терміну перебування Меркель на посаді канцлера Німеччини; негативна оцінка політичних ухвалень Меркель), *Merkozy* (Merkel+Sarkozy – термін, що позначає спільну стратегію Німеччини і Франції з деяких питань міжнародної політики), *der Trump-Effekt* – ефект Трампа, *wulffen* – замовчувати факти, дезінформувати громадськість (за прізвищем президента Німеччини К. Вульфа) та ін. [50]

Аналіз досліджуваного матеріалу щодо розподілу сучасних метафор за частинами мови показує, що чисельно домінують іменники (сюди включаємо і словосполучення), дієслова та прикметники представлені значно меншою кількістю прикладів. Серед досліджуваної лексики спостерігається активне використання іншомовних елементів, насамперед, з англійської мови: *Burnout*, *Big Data*. Одним із слів року став прикметник *hyggelig* (від данського *hygge* – «затишний, приємний, милий») як позначення для відчуття життя.

Аналіз наведеної лексики ілюструє наявність присутності таких типів метафор: композити *Killersprossen*, *Protz-Bischof*; контамінації *Grexit*, *Brexit*, *Merkozy*; аббревіатури *XXL-WG*; словосполучення *Generation Sandsack*; назви, в основі яких лежить гра слів: *Fluch-Hafen* (← *Flughafen*) – берлінський аеропорт-довгобуд [73; 74; 75].

Таким чином, метафора є традиційним важливим засобом утворення нових смислів (концептів) за допомогою знаків, доступних мовній системі і, поряд зі словотворенням, є найпоширенішим способом створення ефекту багатства мови. Метафора створює як первинні, так і вторинні денотації в різних сферах використання мови, включно зі сферою суспільно-політичного дискурсу.

Аналіз свідчить, що в досліджуваній групі сучасної німецькомовної лексики спостерігаються наступні типи метафор: концептуальні (когнітивні), образні, експресивні та оціночні. Найхарактернішою рисою цієї групи лексики є метафори, при утворенні яких опорними поняттями слугували імена з царини природи (метеорологія, географія, зооморфна метафора тощо), спорту, медицини і техніки. Метафори виконують не тільки номінативну, але й концептуальну, образну та експресивно-оціночну функції. Сьогодні утворення метафор у суспільно-політичному дискурсі стимулюється багатьма психологічними та лінгвістичними чинниками, такими як процеси глобалізації, міграція, загострення екологічних проблем, розвиток науки та вплив технологій на життя людини. З іншого боку, цей процес визначається і внутрішньомовними чинниками, такими як прагнення до більшої виразності й експресивності мовних висловлювань та мовна економія.

Висновки до 2-го розділу

Детермінологізація – процес вживання термінів поза сферою їх творення і набуття ними нових значень/відтінків значень.

Проаналізувавши особливості суспільно-політичних текстів і функціонування в ньому утворених термінів, ми прийшли до висновку, що для досягнення певного ефекту в публіцистиці використовуються відповідні лексичні засоби. Оскільки ключовим призначенням суспільно-політичних текстів вважається висвітлення, розкриття злободенних проблем сучасності, а основними функціями – оперативність, аналіз, інформативність, системність та новизна, то спрацьовує тенденція, яка визначає повну підпорядкованість засобів масової інформації тій суспільно-політичній добі, в якій вони існують. Таким чином, на формування та функціонування термінів безпосередньо здійснюють вплив суспільно-політичні тексти, засоби масової інформації як екстралінгвістичний чинник розвитку мови.

Головна мета цих текстів - вплинути на одержувача, і тому такий вплив надзвичайно часто здійснюється через "перенесення понять, що викликають суспільний інтерес, із загальнонаукової лексики в лексику газет і журналів".

Серед засобів впливу на адресата є метафора - традиційно важливий спосіб створення новітніх смислів (концептів) завдяки знакам, наявним у системі мови. Метафора є одним із найпоширеніших засобів збагачення лексики та використовується для створення первинних і вторинних денотатів у різноманітних галузях використання мови, зокрема в суспільно-політичному дискурсі.

РОЗДІЛ III. ФУНКЦІОНУВАННЯ МЕДИЧНИХ МЕТАФОР У СУЧАСНИХ НІМЕЦЬКОМОВНИХ СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНИХ ТЕКСТАХ

3.1. Медична метафора та її роль в тексті

Сьогодні медицина – є однією зі сфер суспільного життя, яка тісно поєднана з народним життям, і перебуває як галузь наукового знання в розрізі багатьох наук. У медичному дискурсі існують слова, що сформовані завдяки вторинній номінації, або інакше, на основі змісту загальноживаних слів, важливість поняття інших терміносистем а також субтерміносистем, що знаходяться у рамках медичної термінології. Це - метафори, ключовою основою утворення яких є схожість об'єктів, що зіставляються.

У сучасній лінгвістиці метафоризацією називається провідний спосіб утворення термінологічних одиниць, у тому числі й в медичній термінології [40, с. 157].

На ґрунті семантики терміна в медичній термінології зазвичай виокремлюють такі загальні категорії метафор:

1) повсякденні метафори, що ґрунтуються на порівнянні з повсякденними предметами й оточенням людини;

2) концептуальні метафори, що презентують думки, які наявні у свідомості людей;

3) географічна метафора, що заснована на схожості із земним ландшафтом, наприклад, «*Zahnstein*» - зубний камінь [72];

4) біоморфні метафори, засновані на схожості з тваринним світом, наприклад, «*Flüsse aus Blut*» – ріки крові [72];

5) метафори-соматизми, що ґрунтуються на схожості станів людини або частин її тіла;

6) геоморфні метафори, в основу яких покладено порівняння з формою того чи іншого предмета або букви [48].

Найбільш продуктивною для утворення медичних метафор є антропоморфна ознака, оскільки людській свідомості властиво пізнавати

зовнішній світ в тісному асоціативному зв'язку з особистим досвідом біологічного і соціального характеру (наприклад, «*ein Überträger der Krankheit*» – переносник (носій) хвороби [72]; метафори, які проводять аналогії між якостями, притаманними поведінці людині й ознаками, що характеризують хворобу, наприклад: «*Inkubationszeit*» – інкубаційний період [48]; «*depressiver Zustand*» – депресивний стан [48]).

Антропоморфна метафора є найбільш популярною з-поміж медичних метафор. Її переважання зумовлене підходом антропоцентричного характеру, вираженим у наукових працях 20-го та 21-го століть, згідно з яким людина, її емоції та потреби є центром світу, центральним об'єктом дослідження. Проведені дослідження свідчать, що людина, яка має свій власний досвід, зіставляє події, що її оточують, і виражає все через свої думки, почуття і, звісно ж, через мовлення [3].

Прикладом антропоморфізмів медичної сфери є наступні терміни: «*ein politischer Schlag ins Herz*» – політичний удар в серце, «*Auge um Auge*» - око за око. У текстах досить часто зустрічаються терміни, метафоричною основою яких є якості людини: «*Totraum*» - мертвий простір, «*politischer Tumor*» - політична пухлина, «*egoistisches Gen*» - егоїстичний ген, «*verschwommenes Sehen*» - затуманені погляди, «*ökonomisches Syndrom*» - економічний синдром [73].

Найчастіше у текстах використовуються такі медичні метафори [Додаток А]:

1) метафори, що вказують на родинні зв'язки: «*Mutterpflanze*» – материнська рослина, «*Schwesterchromatidaustausche*» – сестринські хроматидні обміни, «*multigene Familie*» – мультигенне сімейство, «*fremde DNA*» – чужорідна ДНК, «*Mutterzellspore*» – материнська клітина спори [49].

2) метафори, які проводять аналогії між якостями людини і певними процесами: «*passive Immunität*» – пасивний імунітет, «*überempfindliche Antwort*» – гіперчутлива відповідь, «*kompetente Zelle*» – компетентна клітина [71].

3) метафори, що базуються на лексиці, яка безпосередньо пов'язана з повсякденним життям людини або відображає дії в побуті, наприклад: «*Chromosomenhüpfen*» - стрибки по хромосомі, «*Geninteraktion*» – взаємодія генів;

4) метафори, які залучаються в медичну з побуту людини, наприклад: «*Replikationsstecker*» –вилка реплікації, «*Klonbank*» – банк клонів, «*Genschere*» – генні «ножиці» [71].

5) метафори, які переносять соціальну поведінку людини, наприклад: «*Gen Kandidat*» – ген-«кандидат» [71].

Медична метафора виникла як засіб емоційного забарвлення тексту. У суспільно-політичних текстах її досить часто застосовують для надання особливої оцінки тієї чи тієї події, для виокремлення особливостей суспільно-політичного явища та його наслідків.

Аналіз медичної термінології показав, що метафора є продуктивним засобом утворення медичних термінів. Метафора є однією з універсальї природних мов і в принципі не може бути виключена з термінології, яка залишається продуктом розвитку природної мови, незважаючи на тенденцію до впорядкованості та однозначності окремих елементів термінологічної системи. Висока продуктивність метафоризації в медичній термінології зумовлена низкою властивостей метафори як лінгвістичного явища: По-перше, метафора здатна утворювати пари асоціацій у свідомості оповідача, тим самим гарантуючи надійне забезпечення інформації. Нагадаємо, що це найголовніше в медичній практиці, адже продуктивність і результативність роботи лікаря ґрунтується на вдалому й гармонійному поєднанні знань, практичних вмінь, автоматичних навичок та інтуїції; по-друге, метафора по своїй суті є візуальною, що є перевагою в практиці, зокрема й у навчанні.

Основою виникнення медичної метафори є зовнішня схожість, подібність функції та зовнішня і функційна схожість одночасно порівнюваних об'єктів. Інколи внаслідок перенесення за подібністю новий термін існує лише з опорою на конкретизатор, що характерно для опосередкованої вторинної номінації. Явище вторинного називання може супроводжуватися втратою граматичних ознак (найчастіше це стосується різновиду числа а також живих та неживих предметів).

Таким чином, медична метафора є цілком закономірним явищем. Метафора не порушує чіткої побудови медичної терміносистеми, не зумовлює до появи неточностей щодо трактування понять значень слова, адже термін і звичайне слово часто виконують функцію в багатьох підсистемах мови: розмовній і

науковій. Медичній метафоризації властива семантика, яка виконує не тільки номінативну функцію, але й слугує засобом вичерпної характеристики поняття [36, с. 111].

Проте у межах нашого дослідження медична метафора вживається ще й в суспільно-політичних текстах, де крім конструктивних, логічних функцій є засобом та ресурсом у формуванні громадської думки і не тільки в процесі вибудови іміджу кандидата, створенні іміджу соціальної проблеми. Найважливішою функцією медичної метафори є когнітивна. Медична метафора – це спосіб мислення, засіб осягнення, рубрикації, представлення і оцінки визначеного фрагмента реальності за допомогою фреймів, що відносяться до зовсім іншої понятійної сфери. Виконуючи свою когнітивну функцію метафора слугує способом створення назв для нових, «безіменних» реалій [32]. Медичними метафорами також є такі, що характеризують суспільні процеси, характеризовані медичними термінами: «*Kernmembran*» - ядерна мембрана, «*chirurgische Genauigkeit*» - хірургічна точність, «*Wochenbettperiode*» - післяродовий період [71].

Завдяки медичній метафорі певне явище відноситься до загальновідомого різновиду, і цим самим дозволяє якісно з'ясувати функцію даного явища і показати свою позицію щодо нього. Завдяки явищу медичної метафоризації характеризується політична ситуація, що вимагає осмислення, висвітлюється як дещо досконало відоме, тому вона вже має певну оцінку.

Медична метафора дає дозвіл уявити щось не до кінця усвідомлене в формі, яка допомагає зрозуміти, про що йдеться. Наприклад, «*Blutspende oder Blutbank*» - Донорство або банк крові [71], «*krankte Wirtschaft*» - хвора економіка [71], «*politische Atrophie*» – політична атрофія [71], «*Amputation des Parlaments*» - ампутація парламенту [50]. Так, наприклад метафора «перемоги ра» фіксується у такому прикладі: «*Krebs besiegen-peremogti rak. So könnte der Körper lernen, den Krebs zu besiegen*» [71]. У статті газети “Frankfurter Allgemeine” від 21.11.2013 р., фіксуємо функціонування медичної метафори «*Amputation des Parlaments*»:

«*Während die Unionsfraktion die Gründung eines Hauptausschusses als „hervorragende, umfassende und praktikable Lösung“ lobte, blieben die Grünen bei*

der skeptischen Bewertung, die Idee sei allenfalls „vorübergehend sinnvoll“; die Linkspartei lehnte das Vorhaben als „Amputation des Parlaments“ ab» [58].

Медична метафора – це не тільки знаряддя мислення, а ще і засіб передачі інформації. У прикладі спостерігаємо характеристику медичного явища з взаємозв'язком у суспільній сфері: *Killerzellen Aus diesem Grund kann es die entarteten Krebszellen gut erkennen und vernichten. Das erledigen die Killerzellen (Spiegel.de 10.06.2022, 16.33 Uhr).*

«Das Militär sowie Umweltaktivisten seien dabei, Schutzbarrieren zu errichten, um die Auswirkungen durch das Unglück einzudämmen, teilte der Galapagos-Nationalpark mit» [73].

Реалізація комунікативної функції дозволяє завдяки метафорі у звичайній формі передати складну ідею, пояснити складні ситуації, так би мовити «на пальцях». Врешті-решт, медична метафора здійснює функцію впливу, інакше кажучи є потужним засобом перетворення наявної у свідомості отримувача суспільної картини світу, спонукання його до визначених дій та утворення у нього закономірного емоційного стану. В рамках даної функції метафора сприяє посиленню дієвості заохочення громадян до політичної діяльності.

Дослідження метафор в німецькій медичній термінології показало, що семантична реінтерпретація є суттєвою частиною формування медичних термінів. Метафоризація є невіддільною властивістю медичного дискурсу. Концептуальні метафори - це результат активного осмислення оточуючої реальності, наслідок взаємодії фахових і буденних знань. Переходячи в дію через виразність та емоційне забарвлення, метафора надає нових якостей термінам, більш переконливо працює в медичному дискурсі та створює вдалу комунікацію між лікарем і пацієнтом. Метафора сприяє розумінню поняття терміна і дає змогу запобігти довгим назвам мовою лікаря. Проте кожна сфера медичного знання унікальна, хоча й має певні особливості в створенні вузькоспеціалізованих термінологічних одиниць, які відрізняються індивідуальністю.

Образна мова в медичній сфері не зникає, а збагачується на всіх етапах розвитку науки. Важливість відкриттів в сфері медицини, їхній науковий зміст та етичні проблеми, осягнення невідомого та очікування вирішення не лише

медичних, а й людських проблем. Проаналізовані метафори відкривають безліч можливостей для вдосконалення методів оволодіння іноземною мовою.

3.2. Особливості функціонування медичних метафор у сучасних німецькомовних суспільно-політичних текстах

Дотримуючись важливих подібних процесів, метафора як одна з розумових операцій приймає активну участь у формуванні індивідуальної моделі світу, що об'єднує дві понятійні сфери та створює можливості використовувати потенції структурування сфери-донора при концептуалізації нової сфери, відіграє значну роль у інтеграції вербальної та чуттєво-образної систем та є ключовим елементом категоризації мови, мислення та сприйняття.

Метафора у нашому дослідженні розглядається як засіб створення характеристики осіб, процесів, явищ у суспільно-політичному дискурсі, процес конструювання якого є складовою суспільно-політичної комунікації, оскільки образи, події, політичні реформи закріплюються та залишаються у пам'яті, свідомості аудиторії, що є процесом передачі певної інформації [39, с. 41].

Зважаючи на сучасні події не можемо не згадати про процеси, пов'язані з пандемією COVID-19, що не тільки докорінно змінила стиль життя людства, але й спричинила появу у німецькій мові понад 1000 нових метафор на позначення явищ COVID-19, які називають новітні феномени в галузі медичного дискурсу, зокрема, його різновиду - епідеміологічного дискурсу, котрий ми інтерпретуємо як різновид інституціонального дискурсу, що виникає на основі медичної комунікації та віддзеркалює комунікативні стосунки між діями різного статусу (як професіоналами, так і громадянами) [40, с. 157].

У такому випадку важливим є адекватне висвітлення надзвичайних подій та загрозливих епідеміологічних ситуацій, які можуть порушити умови життєдіяльності громадян, спричинити людські жертви чи завдати матеріальної шкоди. З урахуванням цього необхідним вважаємо чітке, зрозуміле і своєчасне пояснення нових понять, породжених COVID-19, медичних термінів, а також правил поведінки під час карантину, які за умов масштабної небезпеки повинен розуміти кожен громадянин і дотримуватися їх. Зважаючи на цю актуальну для

всього світу проблему – пандемію коронавірусу, вважаємо за необхідне дослідити метафоризацію, що стала джерелом виникнення значної кількості неологічних одиниць у німецьких суспільно-політичних текстах [40, с. 158].

Матеріалом для роботи слугувала вибірки «Spiegel Online», «Deutsche Welle», «Focus online» та «Der Spiegel online», позаяк ці видання відіграють важливу роль у формуванні сучасної суспільної думки в Німеччині. Однією з найвидатніших особливостей метафоричного представлення коронавірусу у розглянутих текстах є його вплив на людей, на зміни в соціумі, на взаємодію людей. У той же час у текстах коронавірус характеризується як ініціатор відносин, активний учасник суспільних трансформацій. М. Шаманська [66] зазначає, що вірус мов автор, діюча особа – може змінити життя людини (наприклад, *Virologe Martin, 31: Wie Corona sein Leben bestimmt*) [65]. Ковід-19, згідно німецьких суспільно-політичних текстів, діє як контрагент у спілкуванні з конкретними людьми, адже має прямий вплив на їх життя:

«Das Virus verdirbt die Pläne des russischen Präsidenten, sich die Macht für ewig zu sichern (Warum Corona für Putin ein perfekter Sturm ist)» [65]. - *Вірус псує плани російського президента, щоб назавжди забезпечити владу (чому Корона для Путіна – ідеальний шторм)»* [65].

Лексика, використана в німецьких суспільно-політичних текстах, на позначення реалій, зумовлених ковідом, фігурує зі значеннями «випробування, нагода, знак, попередження». Одним із найпоширеніших, на наш погляд, є параметр метафоризації теми коронавірусу, за якого описуються нові соціально-політичні умови, зокрема психологічні аспекти пандемії. У цьому випадку метафорично не представлені заходи профілактики інфекції, але яскраво характеризуються особливості сприйняття та оцінки подій людьми.

Надзвичайна ситуація, спричинена поширенням захворювання, порівнюється з тестом, тестуванням суспільства та політичних систем:

«Die Coronakrise ist ein Stresstest für unsere Gesellschaft» [71].

В умовах пандемії відбувається переоцінка цінностей, змінюються встановлені відносини між громадянами:

«Die Coronakrise stellt das Verhältnis von Bürgern und Regierung infrage» [71].

Приклади, які розглядалися, вказують на образ коронавірусної інфекції як ворога, який прийшов ззовні і проявляє агресію по відношенню до людей (індивідів та суспільства в цілому) та до сфер життя суспільства (освіта, культура, економіка). Таким чином, приклади доводять, що метафори є важливим засобом вираження нових знань про ситуацію пандемії. Тема пандемії активно метафоризується в текстах сучасних німецьких ЗМІ. У прикладах, що розглядаються, коронавірус метафорично представлений як незалежна сила, яка вступає у взаємодію та спілкування з людьми та проявляє ініціативу в названій взаємодії. Метафори, які використано в текстах, відображають пандемію як супротивника. У німецьких медичних текстах протистояння Ковід-19 та людства описано з точки зору боротьби та війни. У свою чергу, концептуальна область захворювання служить сферою джерела для створення метафор і характеризує сучасні особливості світового суспільного життя

Використання медичних термінів досить популярне у суспільно-політичному дискурсі. Цікаво, що сучасні українські події так характеризуються у німецькомовних джерелах. Так, наприклад у цитаті: *militärische Sonderoperation - військова спецоперація «Für den Satz »Nein zum Krieg«, den man in einem sozialen Netzwerk postet oder repostet, für ein leeres Blatt Papier, das man auf der Straße in die Luft hält, dafür, dass man den Begriff »militärische Sonderoperation«, den Putin anstelle von »Krieg« verwendet, mit Anführungsstrichen versieht».* - За фразу «*Ні війни*», яку ви постите або перепостите в соцмережі, за чистий аркуш паперу, який ви підняли в повітрі на вулиці, за використання терміну «*військова спецоперація*», який Путін використав замість «*війна*» використано, взяти в лапки. (05.08.2022, 12.59 Uhr). Використання медичного терміну «операція» застосовуються для характеристики суспільно-політичного життя держави.

Медичний термін «вливання» використовується і при характеристиці соціально-економічних питань у метафорі «фінансове вливання»: *«Dem Bericht zufolge sei auch das Private-Equity-Unternehmen Apollo Global Management um eine Finanzspritze gebeten worden».*-Згідно зі звітом, приватну інвестиційну компанію *Apollo Global Management* також попросили зробити фінансове вливання. (22.11.2022, 12.34 Uhr).

У цитаті використано метафору «економічний орган»: «*Wirtschaftskörper-економічний орган TCH-Prokurist Gerhard Bruhn nennt die Zentrums-Firmen "Botenstoffe" im niedersächsischen Wirtschaftskörper: "Sie regen Konkurrenz sowie ältere Unternehmen zu mehr Aktivität an."* - Уповноважений підписант ТСН Герхард Брюн називає компанії в центрі «посланниками» в економічному органі Нижньої Саксонії: «Вони заохочують конкурентів, а також старі компанії до більшої активності» (03.08.2006, 10.48 Uhr). Ця метафора характеризує економічні конструкції у сучасній Німеччині. За такою ж схемою використано і метафору «економічне життя» у сенсі тривалості якогось певного економічного явища: *Wirtschaftsleben-економічне життя. «Das Kölner IW-Institut hat in einer Studie die Kosten geschätzt. "Würden diese beiden unheilvollen Ereignisse das Wirtschaftsleben nicht beeinträchtigen, dann wäre die Wertschöpfung in Deutschland in den Jahren 2020 bis 2022 um insgesamt 420 Milliarden Euro höher ausgefallen».* - Кельнський інститут ІВ оцінив витрати в дослідженні. «Якби ці дві катастрофічні події не вплинули на економічне життя, створення вартості в Німеччині було б на 420 мільярдів євро більше в 2020-2022 роках (Deutsche Welle Von Reinhard Becker (Reuters)).

Суспільно-політична комунікація відображає життя сучасного соціуму, несе в собі елементи та цінності його культури, це тип спілкування, за якого учасники можуть здійснювати оцінні судження унаслідок продуктів комунікації.

Для сучасного суспільно-політичного дискурсу характерна метафорична насиченість жанрів, де метафора стала «потужним засобом концептуального впливу на суспільство» [15, с. 413]. Дослідження процесу метафоризації в суспільно-політичній сфері базується на розумінні метафори як способу мислення, світосприйняття та відображенні політичної картини світу.

Наприклад, метафоризований вислів «*Unterstützend unter die Arme greifen*» - *простягати руку* допомоги зафіксовано у онлайн виданні Німеччини: «*Ausgestattet mit Kopierer, Telefon und Internetanschluss, gefördert vom jeweiligen Bundesland, greifen sie den innovativen Firmen unterstützend unter die Arme.* - *Оснащені копіювальним апаратом, телефоном та підключенням до Інтернету, що фінансується відповідною федеральною землею, вони простягають руку*

допомоги інноваційним компаніям» [74]. Цей вислів вказує на метафоризацію у суспільно-політичних текстах не лише у негативній асоціації.

У пресовому дискурсі є ще одна метафора, яку використовують журналісти та лікарі, а також пацієнти: Рак - це гра в шахи (*Krebs ist eine Schachpartie*) [73]. У контексті такої концептуалізації йдеться не про перемогу у війні з важкою хворобою, а про те, щоб поставити раку шах і мат.

Метафора у прикладі *«Inflation macht mich krank»* - «Мене нудить від інфляції» характеризує почуття, відчуття людини від соціально-економічного явища [73].

У сучасних текстах досить багато порівнянь політиків, їх характеристики, однією з найвизначніших об'єктів явища метафоризації є постать А. Меркель. На нашу думку, наступні приклади демонструють конструювання політичного іміджу на ґрунті метафоричних моделей. Так, у зазначеному прикладі, використано антропоморфну метафору, що спрямована на виникнення у адресата асоціацій з хворобою, почуттям болю та невідворотністю кінця:

«Schließlich war es keine drei Tage her, dass in der Republik das Wort von der "Kanzlerinnendämmerung" die Runde gemacht hatte. Viele Beobachter sahen das Ende der Ära Merkel, endgültig eingeläutet: Eine Woche, die die Kanzlerin wohl lieber vergessen würde. Die Niederlage dürfte schmerzen. Merkel. Sollte sie allerdings geglaubt haben, ihren Abschied von der Macht selbst orchestrieren zu können, dürfte sie jetzt eines besseren belehrt worden sein. Damit lautet die Frage nicht, ob Angela Merkels Ende bevorsteht, sondern nur noch wie schnell es jetzt geht» [48].

Цей вид метафори найчастіше зустрічається у суспільно-політичному дискурсі сучасної Німеччини, адже завдяки негативній оцінці з психологічної точки зору легше всього здійснити вплив на реципієнта саме завдяки метафорам, що утворилися від термінів «хвороба», «біль»

У наступному прикладі спостерігаємо використання метафори, що пов'язана з терміном «людський організм», який характеризує з позитивної сторони діяльність політика:

"Es geht darum, dass wir unser humanitäres Gesicht weiter klar zeigen" [48].

Досить часто у текстах німецького суспільно-політичного дискурсу використовується метафора, що пов'язана з театром:

Beim Parteitag am vorigen Wochenende machten viele den Eindruck, als seien sie vom „Theater in Berlin“ schon so genervt, dass ihnen mittlerweile völlig gleichgültig ist, wer sich da wo durchsetzt [49].

Наступний приклад також підтверджує нашу гіпотезу про використання метафори у характеристиці політичного явища з негативної сторони: *Er war eher wie ein Fußsplitter, er nervte. - Це було більше схоже на розкол ніг, це драгувало. (Spiegel.de 05.08.2022, 12.59 Uhr).*

Метафоричні концепти, використані в метафоричних конструкціях, не лише виконують функцію передачі інформації, а й містять імпліцитну оцінку (позитивну чи негативну) того чи іншого явища у суспільно-політичній сфері. Наприклад, *Wir erleben uns gerade als Organismus Gesellschaft – Ми відчуваємо себе суспільством-організмом [49].* Можемо проаналізувати, що завдяки метафорі *Organismus Gesellschaft* оцінюється певне явище.

Досить часто у текстах зустрічаємо метафору для передання емоцій людини з приводу того, чи того політичного явища. Наприклад, *die historische Pathologisierung des Heimwehs* - історична патологізація туги за батьківщиною [49].

Метафорична назва «синдром розбитого серця» („*Gebrochenes-Herz-Syndrom*“) не тільки має давнє походження, але й могла виникнути через недостатні знання про патомеханізм з опису симптомів. Наприклад, *«Sie leiden unter einem gebrochenen Herzen» - Ви страждаєте від розбитого серця [71].*

Метафора в сучасному медіадискурсі є засобом концептуального впливу на суспільство, відображенням світогляду певного історичного періоду та способом вираження національнокультурної свідомості.

Метафора, як невід’ємна складова політичної комунікації суспільства, відображає специфіку світосприйняття в певний історичний період, здійснюючи вплив на свідомість адресата, є засобом формування уявлень та способом вираження національно-культурної свідомості та постійно підлягає процесу оновлення та реструктуризації. Аналіз суспільно-політичної комунікації в німецьких текстах засвідчує той факт, що для створення оцінки певної особи чи її діяльності використовується такі конвенціональні метафоричні домени: антропоморфний (ОРГАНІЗМ, ХВОРОБА, ПРОЩАННЯ), артефактний

(МЕХАНІЗМ), соціальних явищ (ТЕАТР, БОРОТЬБА), органічний (ЯВИЩА ПРИРОДИ) [Додаток Б].

Висновки до 3-го розділу

Метафоричні концепти, використані в метафоричних конструкціях, не лише виконують функцію передачі інформації, а й містять імпліцитну оцінку (позитивну чи негативну) того чи іншого явища у суспільно-політичній сфері.

Метафора в сучасному медіадискурсі є засобом концептуального впливу на суспільство, відображенням світогляду певного історичного періоду та способом вираження національнокультурної свідомості.

Метафора, як невід'ємна складова політичної комунікації суспільства, відображає специфіку світосприйняття в певний історичний період, здійснюючи вплив на свідомість адресата, є засобом формування уявлень та способом вираження національно-культурної свідомості та постійно підлягає процесу оновлення та реструктуризації. Аналіз суспільно-політичної комунікації в німецьких текстах засвідчує той факт, що для створення оцінки певної особи чи її діяльності використовується такі конвенціональні метафоричні домени: антропоморфний, артефактний, соціальних явищ, органічний.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

В процесі виконання й підготовки роботи, відповідно до поставлених мети і завдань, було зроблено такі висновки:

1. Сучасний етап розвитку лінгвістики характеризується підвищеним інтересом до застосування метафоричного моделювання в різних сферах людської діяльності, зокрема в суспільно-політичній публіцистиці. В умовах сьогодення специфікою суспільно-політичного дискурсу є створення персоніфікованої інтерпретації політично-соціальної реальності в засобах масової інформації. Це явище має на меті здійснити прихований вплив на читача, на його свідомість.

2. Метафора як мовленнєве відображення розумової діяльності людини відтворює суб'єктивну картину світу індивідуума та має багатогранний характер, що зумовлює неможливість однозначної класифікації за однією певною ознакою чи критерієм. Під час аналізу поняття «метафора», варто згадати її класифікацію. Метафори класифікують за часом та простором: метафори, котрі показують емоції, події, дії та ідеї як певну субстанцію (онтологічні); метафори, які систематизують всю систему концептів один до одного, але не визначають один концепт (орієнтаційні); мертві метафори; метафори-кліше; лексичні метафори; інноваційні метафори; креативні метафори, так звані авторські метафори».

3. Під час роботи було встановлено, що метафори німецької мови відрізняються за структурою і згруповані за частиною мови та родом. Це і засоби вираження, і оціночні судження позитивного або негативного характеру. Метафора - це семантично мотивована образна лексична одиниця з переносним значенням. Як лексична одиниця, метафора - це метафоричний лексико-семантичний варіант лексеми, що стоїть у відносинах семантичної деривації та лексичної мотивації з висхідним номінативним значенням.

4. Детермінологізація – це вживання існуючих термінів в нетрадиційних для них контекстах. Медична термінологія, що функціонує в текстах мас-медіа, може вживатись не лише у своїй прямій номінації, але й набувати різних конотацій, тобто додаткова семантика слова, супутня основному значенню, може супроводжуватися зокрема експресивними й оцінними обертонами.

Під час цього процесу медичні терміни в матеріалах, орієнтованих на політичну, економічну, культурну тематику, частіше за все детермінологізуються та набувають нових значень, потрібних автору повідомлення для досягнення поставленої прагматичної мети.

5. Згідно проведеного в роботі аналізу метафоризованих медичних термінів можна константувати, що найчастіше вживаються антропоцентричні метафори, що пов'язані з особливостями, вадами, хворобами людини.

6. Метафори, що використовуються у суспільно-політичному дискурсі мають на меті апелювання до емоційно-вольової сфери, здійснення бажаного психологічного впливу на читача, щодо тієї чи іншої політичної ситуації.

Таким чином, дослідження метафор, що використовуються у німецькомовному суспільно-політичному дискурсі дає змогу зробити наступні висновки:

- метафоричне явище використовується для відтворення соціально-політичної картини сучасної Німеччини;
- за допомогою влучного комплексного вживання метафоричних словосполучень різних видів здійснюється цілеспрямований маніпулятивний вплив на свідомість читачів;
- метафори найчастіше вживаються з метою формування бажаного негативного ставлення до того чи іншого суспільно-політичного явища чи діяча.

Метафора, як невід'ємна складова політичної комунікації суспільства, відображає специфіку світосприйняття в певний історичний період, здійснюючи вплив на свідомість адресата, є засобом формування уявлень та способом вираження національно-культурної свідомості та постійно підлягає процесу оновлення та реструктуризації. Аналіз суспільно-політичної комунікації в німецьких текстах засвідчує той факт, що для створення оцінки певної особи чи її діяльності використовується такі конвенціональні метафоричні домени: антропоморфний, артефактний, соціальних явищ, органічний.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Академічний словник. URL: <http://sum.in.ua/s/metafora> (дата звернення: 19.11.2022).
2. Акінчиць Н. Розвиток політичної лінгвістики як автономної науки // Вопросы духовной культуры. Филологические науки. URL: <http://tinyurl.com/paosyrm> (дата звернення: 19.11. 2022).
3. Андерсон Р. Дискурсивне походження диктатури і демократії / Р. Андерсен ; пер. з англ. А. Ф. Карася // Універсум. Журнал політології, футурології, економіки, науки та культури. 2003. № 11–12.
4. Андрієнко Л. Структура метафори: особливості та закономірності. // Мова та історія: Періодичний збірник наукових праць. Київ, 1997. Вип. 23. С.11-13.
5. Андреев Н.И. Особенности метафоры в немецком политическом дискурсе. Вестник Московского университета. 2011. № 3. С. 70–82.
6. Аристотель. Поэтика: соч.: в 4 т. М.: Мысль, 1984. Т. 4. 700 с.
7. Арутюнова Н. Метафора и дискурс // Теория метафоры: Сборник: Пер. с англ., фр., нем., исп., польск. яз. / Общ. ред. Н. Д. Арутюновой и М. А. Журиной. М.: Прогресс, 1990. С. 236. С.5-32.
8. Арутюнова Н.Д. Метафора // Русский язык: Энциклопедия. М.: Советская энциклопедия, 1979. С. 140.
9. Арутюнова Н.Д. Метафора и дискурс. Вступительная статья. Теория метафоры. Москва, 1990. С. 3–20.
10. Ахманова О.С. Словник лінгвістичних термінів. URL: <http://journals.uran.ua/ald/article/download/207498/207635> (дата звернення: 12.11. 2022).
11. Баранов А., Караулов Ю. Политика как диалог/ А.Баранов, Ю.Караулов // Наука и жизнь. 1993. № 3. С.5-12.
11. Баранов А.Н. Дескрипторная теория метафоры. Москва, 2014. 632 с.
12. Баранов А.Н. Метафоры в политическом дискурсе: языковые маркеры кризисности политической ситуации. Вопросы языкознания. 2012. № 2. С. 73–94.

13. Барт Р. Від твору до тексту // Барт Р. Антологія світової літературно-критичної думки ХХ ст. / Р. Барт ; пер. Ю. Гудзя. Львів : Літопис, 1996. С. 378–384.
14. Безугла Л.Р., Романченко І.О. Лінгвопрагматика дискримінації у публіцистичному дискурсі. Харків, 2013. 182 с.
15. Варламов В. Особливості метафор у суспільних текстах. URL: <http://tinyurl.com/p4w329j> (дата звернення: 19.11. 2022).
16. Васильєва Т.О. Метафоризація в економічному дискурсі. URL: <https://ir.kneu.edu.ua/handle/2010/33692> (дата звернення: 19.11. 2022).
17. Винокур Н. Метафоризація у політичних текстах. URL: <http://tinyurl.com/p4w329j> (дата звернення: 22.11. 2022).
18. Вознесенська О. Політичний текст і електоральна поведінка населення // Соціальна психологія. 2004. № 5 (7). URL: <http://tinyurl.com/q4twa22> (дата звернення: 19.11. 2022).
19. Воробйова О. П. Метафори про метафору: дидактичний сценарій. Записки з романо-германської філології. 2010. № 25. С. 76-83.
20. Гасанова Г. Функциональный потенциал метафор. URL: <http://e-lib.mslu.by/bitstream/edoc/6312/1/%D0%93%D0%B0%D1%81%D0%B0%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B0%20%D0%A1.%20%D0%98.%20%D0%9A.%20%D0%A4%D1%83%D0%BD%D0%BA%D1%86%D0%B8%D0%BE%D0%BD%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D1%8B%D0%B9%20%D0%BF%D0%BE%D1%82%D0%B5%D0%BD%D1%86%D0%B8%D0%B0%D0%BB%20%D0%BC%D0%B5%D1%82%D0%B0%D1%84%D0%BE%D1%80%20%D0%B2%20%D0%BF%D0%BE%D0%BB%D0%B8%D1%82%D0%B8%D1%87%D0%B5%D1%81%D0%BA%D0%BE%D0%BC%20%D0%B4%D0%B8%D1%81%D0%BA%D1%83%D1%80%D1%81%D0%B5.pdf> (дата звернення: 19.11. 2022).
21. Демська О. Мова і влада // Science and Education a New Dimension. Philology. 2014. II (7). Iss. 34. URL: <http://tinyurl.com/p4w329j> (дата звернення: 19.11. 2022).
22. Демьянков В. Политический дискурс как предмет политологической филологии // Политическая наука. Политический дискурс: история и

современные исследования. 2002. № 3. URL: <http://tinyurl.com/pekyanc> (дата звернення: 19.11. 2022).

23. Еко У. Роль читача: дослідження з семіотики текстів. Львів : «Літопис», 2004. 383 с.

24. Іноземний словник. URL: <https://dut.edu.ua/ru/news-1-0-8773-top-suchasnih-onlayn-slovniki-v-dlya-vivchennya-inozemnoi-movi> (дата звернення: 19.11. 2022).

25. Засекіна Л. Вступ до психолінгвістики : навч. посібник / Л. Засекіна, С. Засекін. Острог : Вид-во Нац. ун-ту "Острозька академія", 2002. 168 с.

26. Канападзе Л. Особливості функціонування інакомислень у сучасній німецькій мові. URL: https://archer.chnu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/448/IMG_5357.pdf?sequence=1&isAllowed=y (дата звернення: 19.11. 2022).

27. Каракевич Р. О. Функціональний підхід до аналізу фразеологічних одиниць у мовному аспекті. Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету ім. Івана Огієнка. Кам'янець-Подільський: «Аксиома», 2013. Вип. 32. С. 186–189.

28. Керимов Р.Д. Текстильные концептуальные метафоры в политическом дискурсе ФРГ. Политическая лингвистика. 2007. Вып. 3 (23). С. 96–107.

29. Клименко І. Теоретичні засади лінгвістичного аналізу політичного дискурсу. URL: <http://tinyurl.com/o2f8t6x> (дата звернення: 19.11. 2022).

30. Ковбасюк Л.А., Абрамова К.А. Метафори-композиції в сучасній німецькій мові. Молодий вчений. Філологічні науки. 2017. № 1 (41). С. 277–280.

31. Колісник Ю. Текст і дискурс: проблеми дефініцій // Вісник Національного університету «Львівська політехніка» Серія «Проблеми Української Термінології». 2010. № 675. URL: http://tc.terminology.lp.edu.ua/TK_Wisnyk675/TK_wisnyk675_kolisnyk.htm (дата звернення: 19.11. 2022).

32. Лазебна О. А. До питання про емоційну оцінність метафоричних слів в сучасній художній прозі (на матеріалі німецької мови та австрійського національного варіанту німецької мови). Наукові записки. Серія

- «Філологічна». Острог : Вид-во Національного ун-ту «Острозька академія».
– Вип. 26. 2012. С. 167-168.
33. Лисанець Ю. В. Медикалізація як сучасна тенденція англomовного дискурсу. Медична наука в практику охорони здоров'я : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції для молодих учених, м. Полтава, 9 грудня 2016 р. Полтава, 2016. С. 122-124
34. Люгер Г. Метафора и аналогия. URL: <https://elar.urfu.ru/bitstream/10995/21748/1/uiro-2006-42-03.pdf> (дата звернення: 19.11. 2022).
35. Матисон Д. Медиа дискурс. Анализ медиа-текстов : пер. с англ. / Д. Матисон. Х. : Изд-во «Гуманитарный Центр», 2013. 264 с.
36. Михалёва О. Политический дискурс: способы реализации агональности. URL: <http://tinyurl.com/prvavppm> (дата звернення: 19.11. 2022).
37. Моїсєєва Н.О., Овсяник С.В. Метафоричне перенесення як засіб увиразнення німецькомовних суспільно-політичних текстів. Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: Серія «Філологія», Острог : Вид-во НаУОА, 2022. Вип.14(82). С. 62-65
38. Моїсєєва Н. О. Овсяник С. В. Фізіологічна метафора у німецькому політичному дискурсі . Іноземні мови в контексті сучасного розвитку природничих та гуманітарних наук: міждисциплінарний підхід : зб. матеріалів VIII Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції (Одеса, 24.10.2022). Одеса : Одеський нац. університет імені І. І. Мечникова, 2022. С. 40-42
39. Моїсєєва Н. О. Овсяник С. В. Метафоризація у німецьких медичних текстах періоду пандемії COVID-19. Розвиток сучасної освіти і науки: результати, проблеми, перспективи. Том XIII: Утилітарна цінність наукових досліджень / [Ред.: Я. Гжесяк, І. Зимомря, В. Ільницький]. Конін – Ужгород – Перемишль – Херсон: Посвіт, 2022. С. 157-158.
40. Московин О. Русская метафора: Очерк семиотической теории / В. П. Московин. М.: Едиториал УРСС, 2006. 184 с.
41. Нагорна Л. Політична мова і мовна політика. Діапазон можливостей політичної лінгвістики. К. : Світогляд, 2005. 315 с.

42. Некрасова О. Іменникові та прикметникові метафори. URL: <https://naurok.com.ua/stattya-imennikovyi-ta-prikmetnikovyi-metafori-v-romani-rakurs-215789.html>
43. Олещук П. Теоретичні засади аналізу політичних наративів як засобу дослідження політичного дискурсу. URL: <http://www.viche.info/journal/2014/> (дата звернення: 10.11. 2022).
44. Ончуленко М. Жанри політичного дискурсу. URL: http://www.rusnauka.com/22_NNP_2011/Philologia/3_90961.doc.htm (дата звернення: 10.11. 2022).
45. Опарина Е.О. Концептуальная метафора. Метафора в языке и тексте / под ред. В.Н. Телии. Москва, 1988. С. 65–77.
46. Павлюк Л. Символ та ідентифікація в політичному дискурсі мас-медіа. URL: <http://tinyurl.com/ott2rey> (дата звернення: 10.11. 2022).
47. Пірог І.І. ЛОГІКА VS. ЕМОЦІЇ: концептуалізація аргументації у німецькому медіадискурсі. Концепти і контрасти. Одеса, 2017. С. 355–362.
48. Пірог І.І. Метафора у складі аргументації німецького медіа дискурсу. Закарпатські філологічні студії. 2018. Вип. 8. Том 2. С. 31–35. URL: http://zfs-journal.uzhnu.uz.ua/archive/8/part_1/8.pdf (дата звернення 14.11.2022).
49. Пірог І.І., Ізотова Л.І. Сучасний німецький медіадискурс та його диференційні ознаки. Когнітивно-прагматичні дослідження професійних дискурсів: матеріали VI наук. конф. з між нар. участю (Харків, 17 бер. 2018). Харків, 2018. С. 80–85.
50. Попова О. В. Емотивність як складова конотативної структури слова. URL: <http://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/2737>
51. Потебня А.А. Мысль и язык // Эстетика и поэтика. М.: Искусство, 1976. С. 175.
52. Ньюмарк В. Метафоризація: поняття і класифікація. <http://www.thinkaloud.ru/science/shik-newmark.pdf> (дата звернення: 10.11. 2022).
53. Селіванова О.О. Лінгвістична енциклопедія. П.: Довкілля-К, 2010. 844с.

54. Серажим К. Дискурс як соціолінгвальне явище: методологія, архітектоніка, варіативність [на матеріалах сучасної газетної публіцистики] : монографія / Катерина Серажим ; за ред. В.Різуна. К. : Нац. ун-т ім. Тараса Шевченка, 2002. 392 с.
55. Солганик Г. Політичні метафори. URL: <https://istina.msu.ru/publications/article/1201626/> (дата звернення: 10.11.2022).
56. Сотников А. В. Ключові слова в політичному дискурсі. URL: <http://tinyurl.com/ltaoeq6> (дата звернення: 10.11.2022).
57. Строганова Г.О. Структурна класифікація метафор німецького економічного медіа-дискурсу. Наукові праці. Філологія. Мовознавство. 2013. Вип. 211. Т. 223. URL: <http://lib.chdu.edu.ua/pdf/naukpraci/movoznavstvo/2013/223-211-21.pdf> (дата звернення 29.11.2022).
58. Строганова Г.О. Структурна класифікація метафор німецького економічного медіа-дискурсу. Наукові праці. Філологія. Мовознавство. 2013. Вип. 211. Т. 223. URL: <http://lib.chdu.edu.ua/pdf/naukpraci/movoznavstvo/2013/223-211-21.pdf> (дата звернення 30.11.2022).
59. Суперанська Н., Подольська А. Ономаністична метафора. URL: <https://lingua.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2022/04/Konkursna-robota-Onomastychna-metafora.pdf> (дата звернення: 19.11.2022).
60. Телия В.Н. Метафора как модель смыслопроизводства и её экспрессивно-оценочная функция. Метафора в языке и тексте / под ред. В.Н. Телии. Москва, 1988. С. 26–52.
61. Ткач О. Базові категорії та властивості семантичного. URL: <http://tinyurl.com/lggc8dx> (дата звернення: 10.11.2022).
62. Тураніна Н. Образная модель мира в поэтическом дискурсе В. Маяковского (на материале авторских словарей тропов). Мова. 2013. № 20. С. 16–19. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mova_2013_20_4. (дата звернення: 19.11.2022).
63. Хакхалова А. Художня метафора та її роль у тексті. URL: http://www.mamatov.ru/doc/tezis_metaphor.pdf (дата звернення: 10.11.2022).

64. Чорновол-Ткаченко О. Еволюція та класифікація підходів до вивчення гумору у політичному дискурсі. URL: <http://tinyurl.com/pfnyn3a> (дата звернення: 10.11. 2022).
65. Шаманська Н. Особливості політичної метафори. URL: [file:///C:/Users/User/Downloads/9549-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-19048-1-10-20210219%20\(7\).pdf](file:///C:/Users/User/Downloads/9549-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-19048-1-10-20210219%20(7).pdf) (дата звернення: 10.11. 2022).
66. Шарова А. Лінгвістичний вимір політичної інформації: становлення політичної лінгвістики. URL: <http://lib.chdu.edu.ua/pdf/naukpraci/politics/2009/110-97-21.pdf> (дата звернення: 10.11. 2022).
67. Шиманова О. Політична комунікація: особливості дослідження. URL: <http://postua.info/shymanova.htm> (дата звернення: 10.11. 2022).
68. Яворська Г. Політичні метафори і політичні сюжети. Замітки до діалогу Україна - Європейський Союз [Текст] // “Дзеркало тижня”. № 9 (384). Субота, 8 - 15 Березня 2002 р
69. Der Spiegel on-line. URL: <https://www.spiegel.de/> (дата звернення: 10.11. 2022).
70. Deutsche Welle. URL: <https://www.dw.com/uk/%D0%B3%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B2%D0%BD%D0%B0/s-9874> (дата звернення: 10.11. 2022).
71. Duden Deutsches Universalwörterbuch. URL: <https://www.dw.com/uk/%D0%B3%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B2%D0%BD%D0%B0/s-9874> (дата звернення: 19.11. 2022).
72. Focus online. URL: <https://www.focus.de/> (дата звернення: 0.11. 2022).
73. Frank N. Lichtgrenze einen Kick vor dem WM-Titel. Wörter des Jahres 2014. Der Sprachdienst. 2015. Heft 1. Jahrgang 59. S. 1–12.
74. Frank N. Wörter des Jahres 2013. Der Sprachdienst. 2014. Heft 1. Jahrgang 58. S. 1–16.
75. Frankfurter Allgemeine”. URL: <https://www.faz.net/aktuell/politik/bundestagswahl/bundestag-union-und-spd->

- wollen-erstmals-hauptausschuss-einsetzen-12673688.html (дата звернення: 5.12. 2022).
76. Hauzel A., Lutz Kuntzsch L. Heißzeit, Funklochrepublik, Ankerzentren. Die Wörter des Jahres 2018. Der Sprachdienst. 2019. Heft 1. Jahrgang 63. S. 1–19.
77. Knobloch C. Orientierung oder Manipulation – Metaphern in der politischen Kommunikation. Universität Siegen. Extrakte – Pressedienst Wissenschaft. 2009. Ausgabe
78. Kövečses Z. Metaphor: A Practical Introduction in Cognitive Linguistics. Oxford, New York, 2002. 304 p.
79. Kövečses Z. Metaphor and emotion. Language, culture, and body in human feeling. Cambridge, 2000. 223 p.
80. Kuntzsch L. Flüchtlinge, Je suis Charlie, Grexit. Wörter des Jahres 2015. Der Sprachdienst. 2016. Heft 1. Jahrgang 60. S. 1–15.
81. Kuntzsch L. Jamaika-Aus, Ehe für alle und #Me Too. Wörter des Jahres 2017. Der Sprachdienst. 2018. Heft 1. Jahrgang 62. S. 1–18.
82. Kuntzsch L. Postfaktisch, Brexit, Silvesternacht. Wörter des Jahres 2016. Der Sprachdienst. 2017. Heft 1. Jahrgang 61. S. 21–33.
83. Lakoff G. Metaphor and War. The Metaphor System Used to Justify War in the Gulf. URL: <https://goo.gl/KHUD91> (дата звернення: 10.11. 2022).
84. Rüdebusch F. Wörter des Jahres 2011. Der Sprachdienst. 2013. Heft 1. Jahrgang 57. S. 1–19.
85. Schieder S. Die gestaltende Kraft von Sprachbildern und Metaphern. Deutungen und Konstruktionen von Staatlichkeit in der deutschen Debatte über den europäischen Verfassungsvertrag. Inaugural-Dissertation zur Erlangung des Doktorgrades. Trier, 2006. URL: <https://ubt.opus.hbz-nrw.de/opus45-ubtr/frontdoor/deliver/index/> (дата звернення: 10.11. 2022).
86. Schwerpunkt: Metaphern. URL: <https://www.uni-siegen.de/uni/publikationen/extrakte/ausgaben/200906/1.html> (дата звернення 12.10.2022).

87. Schwerpunkt: Metaphern. URL: <https://www.uni-siegen.de/uni/publikationen/extrakte/ausgaben/200906/1.html> (дата звернення 10.11.2022).
88. Coronavirus. Spiegel Online. URL: <https://www.spiegel.de/thema/coronavirus/> (дата звернення: 29.09.2022)
89. R. Van den Broeck. The limits of translatability exemplified by metaphor translation / Poetics Today. Translation Theory and Intercultural Relations. 1981. Vol. 2, № 4. P. 73–87
90. Wicke P., Bolognesi M. M. Framing COVID-19: How we conceptualize and discuss the pandemic on Twitter. PLOS ONE. 2020. Vol. 15, no. 9. P. e0240010. URL: <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0240010> (дата звернення: 04.10.2022).